

RAPORT Z WIZYTACJI
(ocena programowa)

dokonanej w dniach 25-26 stycznia 2014 roku
na kierunku „ekonomia”
prowadzonym w ramach obszaru nauk społecznych
na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim
realizowanych w formie studiów niestacjonarnych
na Wydziale Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Handlowej
im. Bolesława Markowskiego w Kielcach.

przez Zespół Oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: Dr hab. Bogusław Pławgo – członek PKA

członkowie:

- Dr hab. Wiesław Ciechomski – członek PKA
- Dr hab. Teresa Bednarczyk – ekspert PKA
- Mgr Arkadiusz Doczyk – ekspert PKA ds. formalno-prawnych
- Mgr inż. Dawid Podyma – ekspert PKA ds. studenckich, przedstawiciel Parlamentu Studenckiego RP

Krótką informacją o wizytacji

Należy wskazać przesłanki wizytacji (własna inicjatywa PKA, wniosek ministra, wniosek uczelni) oraz czy jest to pierwsza czy kolejna wizytacja (w tym przypadku informacje, w którym roku została przeprowadzona i jakie były jej wyniki przedstawić w **Załączniku nr 3**)

Polska Komisja Akredytacyjna po raz kolejny oceniała jakość kształcenia na kierunku „ekonomia” prowadzonym w Wyższej Szkole Handlowej (WSH) im. B. Markowskiego w Kielcach na poziomie studiów pierwszego stopnia. Studia I stopnia uzyskały pozytywną ocenę jakości kształcenia na podstawie uchwały Prezydium PKA nr 527/2008 z dn. 4.09.2008r.

Z uwagi na przeniesienie studiów drugiego stopnia do Wydziału Zamiejscowego w Tarnobrzegu i poddanie na tamtym wydziale procedurze oceny programowej, Zespół Oceniający zgodnie z decyzją Przewodniczącego PKA dokonał oceny programowej studiów pierwszego stopnia.

Wizytacja została przeprowadzona z inicjatywy PKA.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Zespół Oceniający nie otrzymał raportu samooceny. Władze Uczelni przedstawiły powody dla których nie przygotowały raportu samooceny. Raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie dokumentów przedłożonych przez Uczelnię w trakcie wizytacji. Wykorzystano również wyniki rozmów z przedstawicielami uczelni, spotkania ze studentami i pracownikami zaangażowanymi w proces dydaktyczny na ocenianym kierunku, analizę prac dyplomowych i przejściowych, dokumentację procesu dyplomowania.

Władze Uczelni poinformowały, iż z dniem 1.10.2014r. zostało zawieszono kształcenie na studiach I stopnia na kierunku „ekonomia” tj. w związku z nieuruchomieniem pierwszego roku studiów Uczelnia dokończy cykl kształcenia (tj. kształcenie na drugim i trzecim roku) przy jednoczesnym nierekrutowaniu na pierwszy rok studiów (uchwała Senatu nr 2/IX/2013 z dn. 25 września 2013r. oraz uchwała nr 2/2013 Rady Założycieli WSH w Kielcach w sprawie zawieszenia kształcenia na studiach I stopnia na kierunku ekonomia).

W toku wizytacji Zespół Oceniający poprosił o przygotowanie dokumentów niezbędnych do dokonania oceny programowej i skorzystał z przedstawionej dokumentacji, odbył spotkania i rozmowy z władzami Uczelni oraz Wydziału, pracownikami i studentami ocenianego kierunku.

Władze Uczelni i Wydziału stworzyły bardzo dobre warunki do pracy Zespołu Oceniającego PKA. Członkom Zespołu udostępniono niezbędną dokumentację oraz zorganizowano spotkania z pracownikami i studentami ocenianego kierunku.

Załącznik nr 1 Podstawy prawne oceny jakości kształcenia

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji

Kryterium 1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę*

1.1). Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki.

Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach została utworzona na mocy decyzji nr DNS3-0145/TMB/60/93 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lipca 1993 r. Decyzją nr DNS.1-0143-37/98/JL z dn. 9 grudnia 1998 r. WSH w Kielcach uzyskała uprawnienia do kształcenia na studiach pierwszego stopnia na kierunku „ekonomia”. Decyzją MNISW nr DKN.ZNU.6012.47.2012.AB.6 z dn. 5 lutego 2013 roku uprawnienia do kształcenia na studiach pierwszego stopnia na kierunku „ekonomia” zostały przypisane w wyniku przekształceń podstawowych jednostek organizacyjnych do Wydziału Nauk Społecznych.

Pismem z dnia 10 października 2013 r. Rektor Uczelni, poinformował Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o przeprowadzeniu zmian organizacyjnych w wyniku, których uprawnienia do prowadzenia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych drugiego stopnia na kierunku „ekonomia” zostały przeniesione do Wydziału Zamiejscowego w Tarnobrzegu oraz poinformował Ministra o zawieszeniu uprawnień na studiach I stopnia na kierunku „ekonomia” na Wydziale Nauk Społecznych w Kielcach. Zostało również przesłane minimum kadrowe dla studiów pierwszego stopnia na powyższym kierunku studiów. Zgodnie z przedłożoną dokumentacją Rektor w drodze zarządzenia dokonał podziału Wydziału Nauk Społecznych w Kielcach, który posiadał uprawnienia do kształcenia na studiach I i II stopnia na kierunku „ekonomia” na Wydział Nauk Ekonomicznych oraz Wydział Nauk Społecznych. W wyniku przekształceń na nowo utworzonym wydziale Nauk Społecznych w Kielcach pozostają uprawnienia do kształcenia na studiach I stopnia na kierunku „ekonomia” a uprawnienia do kształcenia na studiach drugiego stopnia zostały przeniesione na Wydział Nauk Ekonomicznych, który na mocy zarządzeń Rektora został połączony z Wydziałem Zamiejscowym w Tarnobrzegu WSH w Kielcach. Powyższe zmiany organizacyjne nastąpiły na mocy zarządzeń Rektora:

1. Zarządzenie nr 1/IX/2013 z dn. 26 września 2013 r. w sprawie podziału Wydziału Nauk Społecznych WSH w Kielcach
2. Zarządzenie nr 2/X/2013 z dn. 10 października 2013 r. w sprawie reorganizacji Wydziału Zamiejscowego w Tarnobrzegu WSH w Kielcach
3. Zarządzenie nr 1/X/2013 z dn. 10 października 2013 r. w sprawie przeniesienia Wydziału nauk Ekonomicznych do Tarnobrzega

4. Zarządzenie nr 3/X/2013 z dn. 24 października 2013 r. w sprawie zmiany i uchyleń niektórych zarządzeń
5. Zarządzenie nr 5/X/2013 z dn. 25 października 2013 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej WSH w Kielcach

Do dnia wizytacji nie została wydana decyzja MNiSW w sprawie przeniesienia uprawnień do kształcenia na studiach II stopnia na kierunku „ekonomia” oraz nie zostały dokonane zmiany w rejestrze polegające na przypisaniu uprawnień do nowoutworzonych w wyniku przekształceń jednostek organizacyjnych.

Uczelnia od 10 października prowadzi korespondencję z MNiSW celem dokonania odpowiednich zmian w rejestrze (zarówno listownie jak i mailowo).

Podczas spotkania rozpoczynającego ocenę programową Władze Uczelni poinformowały Zespół Oceniający, że studia drugiego stopnia **prowadzone są zarówno w Kielcach jak i w Tarnobrzegu**, co nie znajduje potwierdzenia w korespondencji z MNiSW.

Z informacji uzyskanych w trakcie rozmów z władzami WSH wynika, że około 50 studentów z Kielc nie chce dojeżdżać do Tarnobrzegu z powodu dużej odległości i związanych z tym wysokich kosztów i straty czasu (dotyczy to ostatniego rocznika). Studenci podkreślali również, że podpisywali umowę na kształcenia, która zapewniała im realizację procesu kształcenia w jednostce macierzystej. Władze zaproponowały im dowożenie autobusami, ale reakcja części studentów na to rozwiązanie była negatywna. Potwierdza to wcześniejsze informacje o jednoczesnym prowadzeniu kształcenia na studiach drugiego stopniu zarówno w Tarnobrzegu jak i w Kielcach.

Kształcenie na studiach II stopnia na Wydziale Nauk Społecznych w Kielcach w świetle przeniesienia uprawnień do kształcenia na Wydział Zamiejscowy w Tarnobrzegu jest sprzeczne z udzielonym pozwoleniem oraz przepisami prawa. **Kształcenie poza jednostką, która posiada uprawnienia do kształcenia na określonym poziomie jest niezgodne z art. 6 ust. 4 oraz udzielonym pozwoleniem na prowadzenie studiów i zarządzeń Rektora w związku z reorganizacją podstawowych jednostek organizacyjnych.**

Uczelnia kształci na studiach pierwszego stopnia na kierunku „ekonomia” na Wydziale Nauk Społecznych i posiada, w świetle danych z systemu POLON na dzień 11.01.2014 r., następującą liczbę studentów na kierunku „ekonomia” na studiach niestacjonarnych pierwszego stopnia w semestrze zimowym roku akademickiego 2013/2014:

- 0 studentów na I roku,
- 25 studentów na II roku,
- 12 studentów na III roku.

Kształcenia z jednej strony zakłada prowadzenie studiów o profilu ogólnie - akademickim, z drugiej zaś w ramach sylwetki absolwenta podkreśla się wysoce praktyczne aspekty efektów kształcenia jak to, że absolwenci tego kierunku są przygotowani do pracy na stanowiskach operacyjnych. Ponadto posiadają niezbędną wiedzę, umiejętności i kompetencje do uruchomienia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Praktyczny wymiar efektów kształcenia uwidacznia się przy tym szczególnie wyraźnie na poziomie proponowanych specjalności, takich jak: „Rachunkowość i finanse” czy „Ekonomika handlu oraz obsługa celna”. Pomijając już w tym miejscu kwestie zgodności wymienionych specjalności z kanonem kierunku *ekonomia* uwidacznia się pewna wątpliwość co do samej

spójności ogólnie - akademickiego podejścia do kierunku *ekonomia* oraz odpowiadających mu kierunkowych efektów kształcenia i narzędziowego, praktycznego kształtowania specjalności. Tego typu wątpliwości mogą być potencjalnie wyjaśnione w strategii uczelni wskazującej miejsce kierunku oraz uzasadnienie koncepcji kształcenia.

Strategia rozwoju WSH w Kielcach na lata 2012 – 2017 została przyjęta uchwałą Rady Założyciela nr 1/2012 z dn. 14.02.2012 roku. Misją Uczelni jest:

- świadczenie wysokiej jakości usług edukacyjnych, skorelowanych z potrzebami regionu, kraju i Unii Europejskiej, umożliwiających absolwentom podjęcia pracy lub uruchomienie działalności na własny rachunek zgodnie z uzyskanym wykształceniem,
- dbanie o rozwój środowiska naukowego poprzez wspieranie i promowanie własnej kadry naukowo – dydaktycznej,
- prowadzenie badań naukowych i działalności badawczo – rozwojowej oraz świadczenia usług eksperckich dla przedsiębiorców, jednostek administracji państwowej i samorządowej oraz instytucji kulturalnych i społecznych,
- przygotowanie absolwentów do życia i pracy w zmieniających się warunkach.

W ramach Omawianej Strategii formułowano Wizję uczelni w 2017 roku: „*Silna uczelnia regionalna, prowadząca kształcenie na studiach pierwszego i drugiego stopnia na kierunkach, w których posiada przewagę konkurencyjną w stosunku do innych uczelni w regionie, prowadząca w tych obszarach studia podyplomowe oraz inne formy kształcenia specjalistycznego. Przewagę konkurencyjną WSH uzyskuje dzięki wysokokwalifikowanej i wyspecjalizowanej kadrze naukowo-dydaktycznej oraz powiązaniu kształcenia z potrzebami gospodarczymi i społecznymi regionu, kraju oraz zintegrowanej Europy*”.

Struktura misji i wizji jest bardzo szeroka, i odpowiada w istocie wszystkim aspektom funkcjonowania uczelni wyższej nie wskazując na specyfikę i unikalność danej jednostki.

Wśród celów strategicznych wymieniono:

- podwyższenie jakości i efektywności procesu kształcenia,
- doskonalenie infrastruktury wspierającej proces kształcenia,
- wzmocnienie pozycji Uczelni.

Cele te również należy uznać za nazbyt ogólne nie wskazujące na konkretne zamierzenia i aspiracje jednostki. Jednakże dodatkowo stwierdza się, iż realizacja strategii powinna opierać się na priorytetowych kierunkach nauczania, do których zaliczono: *ekonomię* oraz *bezpieczeństwo wewnętrzne*. Wymieniono też dwa kierunki wspomagające (*budownictwo* i *logistykę*). W stosunku do kierunku *ekonomia* Strategia stwierdza, iż reprezentuje on bardzo obszerną dziedzinę nauki, w ramach której można zaoferować wiele specjalności. Natomiast jako problem potraktowano trudności z pozyskaniem wysokokwalifikowanej kadry, zatrudnionej w pierwszym miejscu pracy. Wskazano także na słabą stronę kierunku, jaką jest niskie zapotrzebowanie na jego absolwentów na regionalnym rynku pracy. Cele operacyjne nie zostały przypisane bezpośrednio wzmiankowanym kierunkom priorytetowym, w tym *ekonomii* lecz odnoszą się do wymienionych wyżej ogólnych celów strategicznych. Uwzględniono jednak cel operacyjny: Efektywny dobór kierunków i specjalności kształcenia. Założono wśród zadań strategicznych stały monitoring zapotrzebowania na kierunki studiów; włączenie władz lokalnych i przedsiębiorców w projektowanie kierunków i specjalności kształcenia oraz programów nauczania; aktywny udział biura karier w projektowaniu kierunków i specjalności kształcenia. Nie można jednak potwierdzić w świetle udostępnionych Zespołowi Oceniającemu materiałów oraz rozmów podczas samej wizytacji, iż działania takie były podejmowane w kontekście kierunku *ekonomia*. **Można zauważyć, iż kierunek *ekonomia* wpisywał się w koncepcje strategiczne uczelni, jednakże zarówno stosunkowo niska jakość dokumentów strategicznych (zbyt ogólny i mało operacyjny**

charakter szczególnie w stosunku do kierunku *ekonomia*), jak i nie realizowanie kluczowych zapisów dotyczących potrzeby stałego monitorowania zapotrzebowania na kierunek oraz nakładająca się na to zmiany sytuacji na rynku edukacyjnym doprowadziły do nieadekwatności samej strategii do zaistniałej sytuacji związanej z brakiem naboru na pierwszy rok studiów. Koncepcja kształcenia, której elementami są ogólnie - akademicki profil kształcenia oraz praktyczny charakter sylwetki absolwenta i przyjętych specjalności nie znajdują szerszego uzasadnienia w misji uczelni oraz w celach strategicznych.

Władze uczelni posiadają świadomość nieadekwatności posiadanej strategii do aktualnej sytuacji, w tym potrzebę przewartościowania roli kierunku *ekonomia*. W trakcie spotkania otwierającego wizytację Rektor uczelni zarysował kontekst kształcenia na kierunku *ekonomia*, w tym jego związek z formalnie obowiązującą Strategią Rozwoju WSH na lata 2012-2013. Stwierdził, iż w ramach tej strategii zakładano oparcie rozwoju na dwóch filarach. Pierwszym miało być kształcenie na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, drugim zaś kształcenie na kierunku *ekonomia* na studiach zarówno I jak i II stopnia. O ile w odniesieniu do pierwszego kierunku nastąpiło praktyczne wdrożenie strategii to w odniesieniu do kierunku *ekonomia* odnotowano gwałtowny spadek zainteresowania studiowaniem na tym kierunku. Uczelnia nie dokonała naboru w roku akademickim 2013/2014. W opinii władz uczelni w świetle istniejących trendów demograficznych i bardzo silnej konkurencji na rynku edukacji ekonomicznej (w Kielcach jeszcze 5 innych uczelni posiada uprawnienia do prowadzenia studiów magisterskich na kierunku *ekonomia*, w tym uczelni publicznych) nie ma możliwości kontynuowania kształcenia na kierunku *ekonomia* w Kielcach. Stąd decyzja o przeniesieniu uprawnień do prowadzenia studiów II stopnia na kierunku *ekonomia* do wydziału zamiejscowego w Tarnobrzegu a jednocześnie o zaprzestaniu naborów na studia I stopnia kierunku *ekonomia* w Kielcach.

W rozmowie w Dziekanem Wydziału ustalono, że trwają prace nad nową strategią Wydziału, który ma powstać do końca lutego jako wersja wstępna. Jako cel strategiczny będą traktowane starania do nadawania stopni doktora na kierunku *bezpieczeństwo*. Będzie to główny kierunek rozwoju. Natomiast kierunek *ekonomia* nie jest uwzględniany w nowej strategii jako kierunek rozwojowy. Uczelnia ma jednak świadomość, konieczności dokończenia procesu dydaktycznego w stosunku do studentów aktualnie studiujących na kierunku i w związku z tym z tym zapewnione zostaną właściwe funkcjonowanie wszystkich procedur związanych z zapewnieniem jakości także w stosunku do kierunku *ekonomia*. Na chwilę obecną władze oceniają, że z ekonomicznego punktu widzenia utrzymanie kierunku jest nierealne. Nie planuje się nowego naboru. Rozważa się stworzenie nowych unikalnych kierunków kształcenia na bazie ekonomii.

Można podsumować, iż obowiązująca Strategia, nie tworzyła a tym bardziej nie tworzy obecnie właściwych ram do funkcjonowania kierunku *ekonomia*, nie uzasadnia przyjętej koncepcji kształcenia na kierunku. Koncepcja kształcenia, której elementami są ogólnie - akademicki profil kształcenia oraz praktyczny charakter sylwetki absolwenta i przyjętych specjalności nie znajdują szerszego uzasadnienia w misji uczelni oraz w celach strategicznych.

Działania podejmowane przez Władze Uczelni są sprzeczne z celami stawianymi w Strategii na okres 2012 – 2017. Niezbędne jest opracowanie nowej strategii, w ramach której zostaną podjęte decyzje o przyszłości kierunku.

- ocena stopnia różnorodności i innowacyjności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania.

Formalnie tworzone możliwości zróżnicowania oferty kształcenia związane są przede wszystkim z oferowanymi w ramach kierunku *ekonomia* specjalnościami. Zakłada się formalnie możliwość wyboru jednej z czterech specjalności: rachunkowość i finanse, ekonomika handlu oraz obsługa celna, gospodarka regionalna i administracja publiczna, zarządzanie przedsiębiorstwem. Jednocześnie jednak przyjmuje się, iż specjalność może powstać przy minimum 30 osobach. Biorąc pod uwagę liczebności poszczególnych roczników nie można uruchomić więcej niż jednej specjalności. Realnie studenci III roku realizują specjalność finanse, a na studenci II jeszcze nie wybrali specjalności. Jednakże z rozmów ze studentami wynika, iż skłaniają się do wyboru jednej specjalności finanse i rachunkowość. W praktyce zatem, głównie ze względu na ograniczoną liczbę studentów realne zróżnicowanie oferty dydaktycznej na kierunku *ekonomia* jest niskie. Nie można także zauważyć szczególnej innowacyjności oferty. Jednocześnie należy zauważyć, iż część z oferowanych specjalności co najmniej nie w pełni mieści się w kanonie dyscypliny ekonomia dotyczy to w szczególności specjalności zarządzanie przedsiębiorstwem, ale także specjalności rachunkowość i finanse, która to ostatnia bardziej jest spójna z dyscypliną finanse.

1.2). Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku, poziomie i profilu studiów, w tym określenia celów i efektów kształcenia, oraz w procesie jej dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych.

Senat Wyższej Szkoły Handlowej w Kielcach (WSH) w dniu 13 czerwca 2012 r. zatwierdził opis kierunkowych efektów kształcenia dla kierunku *ekonomia*, na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia, o profilu ogólnoakademickim. Za opracowanie kierunkowych efektów kształcenia odpowiedzialna była Wydziałowa Komisja ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia. Można zauważyć, iż efekty kształcenia powstały jako autorski projekt uczelni. Nie stwierdzono procesu ich konsultacji z interesariuszami. Z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji na spotkaniu ze studentami można wnioskować, iż nie mają poczucia uczestnictwa w procesie ustalania kształtowania i weryfikacji zakładanych dla kierunku efektów kształcenia

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego (ocena: znacząco,)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1.1)

Koncepcja kształcenia, której elementami są ogólnie - akademicki profil kształcenia oraz praktyczny charakter sylwetki absolwenta i przyjętych specjalności nie znajdują szerszego uzasadnienia w misji uczelni oraz w celach strategicznych. Formalnie obowiązująca Strategia, nie tworzyła a tym bardziej nie tworzy obecnie właściwych ram do funkcjonowania kierunku *ekonomia*. Kierunek *ekonomia* wprawdzie wpisywał się w koncepcje strategiczne uczelni, jednakże zarówno stosunkowo niska jakość dokumentów strategicznych (zbyt ogólny i mało operacyjny charakter szczególnie w stosunku do kierunku *ekonomia*), jak i nie realizowanie kluczowych zapisów dotyczących potrzeby stałego monitorowania zapotrzebowania na kierunek oraz nakładająca się na to zmiany sytuacji na rynku edukacyjnym doprowadziły do nieadekwatności samej strategii do

zaistniałej sytuacji związanej z brakiem naboru na pierwszy rok studiów. Niezbędne jest opracowanie nowej strategii, w ramach której zostaną podjęte decyzje o przyszłości kierunku.

1.2)

Można zauważyć, iż efekty kształcenia powstały jako autorski projekt uczelni. Nie stwierdzono procesu ich konsultacji z interesariuszami zewnętrznymi, a studenci nie mają poczucia uczestnictwa w procesie ustalania kształtowania i weryfikacji zakładanych dla kierunku efektów kształcenia.

Kryterium 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

2.1). Ocena zgodności założonych kierunkowych i specjalnościowych oraz przedmiotowych/modułowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (wzorcowymi efektami kształcenia albo celami i efektami kształcenia wskazanymi w standardach kształcenia, w tym standardach kształcenia nauczycieli, określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego), a także z koncepcją rozwoju kierunku;

Zbiór efektów kształcenia dla ocenianego kierunku studiów „ekonomia” został zatwierdzony Uchwałą nr 7/VI/2012 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 13 czerwca 2012 roku. Kierunek został prawidłowo przypisany do obszaru nauk społecznych. W systemie POLON oceniany kierunek został przypisany do dyscypliny naukowej *ekonomia*. Wątpliwość budzi przyporządkowanie deklarowanych efektów kształcenia wyłącznie do dyscypliny „ekonomia”. Zespół Oceniający PKA poddaje rozważeniu aby władze Wydziału zweryfikowały, czy deklarowane efekty kształcenia powinny być przypisane jedynie do dyscypliny *ekonomia*. Wąskie przypisanie efektów kształcenia do dyscyplin naukowych tworzy pewną niespójność z problematyką prowadzonych specjalności. Te ostatnie są bowiem związane nie tylko z *ekonomią*, ale również z *finansami* i *zarządzaniem*.

Aktualnie w ramach kierunku „ekonomia” oferta dydaktyczna Wydziału Nauk Społecznych obejmuje następujące specjalności:

- „Rachunkowość i finanse”
- „Ekonomika handlu oraz obsługa celna”
- „Gospodarka regionalna i administracja publiczna”
- „Zarządzanie przedsiębiorstwem”

Pewnym problemem jest to, że Wydział Nauk Społecznych prowadzi w ramach kierunku „ekonomia” specjalność „rachunkowość i finanse”, podczas gdy specjalność ta powinna być realizowana raczej w ramach kierunku studiów o tej samej nazwie. Kierunek „finanse” został bowiem wyodrębniony z dziedziny nauk ekonomicznych, systematycznie buduje swoją tożsamość i nie ma potrzeby przypisywania do kierunku „ekonomia” takich przykładowych specjalności jak „Finanse i rachunkowość przedsiębiorstw”, „Finanse instytucji samorządowych”, „Podatki i ubezpieczenia społeczne” itp. Powyższa uwaga oznacza potrzebę bardziej przemyślanego lokowania prowadzonych specjalności w ramach realizowanego kierunku studiów.

Zbiór efektów kształcenia obejmuje 14 efektów w zakresie wiedzy, 13 w zakresie umiejętności i 9 dla kompetencji społecznych. Efekty kształcenia z zakresu wiedzy, umiejętności i postaw społecznych zostały sformułowane prawidłowo i przyporządkowane poprawnie do obszarowych efektów kształcenia w zakresie nauk społecznych.

Obecnie efekty kształcenia realizowane są dwutorowo – poprzez Krajowe Ramy Kwalifikacji oraz tzw. standardy kształcenia. W przypadku programów studiów obowiązujących na III roku opis tzw. sylwetki absolwenta jest dostosowany do standardów MNiSW. W dokumentacji przedstawionej ZO znajduje się kompleksowy opis sylwetki absolwentów kończących studia I stopnia na kierunku *ekonomia*. Stwierdzono w nim, że absolwenci tego kierunku są przygotowani do pracy na stanowiskach operacyjnych w różnych przedsiębiorstwach, organizacjach, instytucjach publicznych i pozarządowych. Ponadto posiadają niezbędną wiedzę, umiejętności i kompetencje do uruchomienia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Absolwenci przygotowani są do wykonywania zawodu ekonomisty, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki związanej z rachunkowością i zarządzaniem finansami, poprzez umiejętność gromadzenia i interpretowania danych gospodarczych, przeprowadzania na ich podstawie analiz ekonomicznych i podejmowania optymalnych decyzji.

- ocena spójności kierunkowych i przedmiotowych/modułowych efektów kształcenia. W przypadku profilu praktycznego ocena obejmuje stopień uwzględnienia wymagań rynku pracy i organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu oraz zakres wpływu absolwentów i przedstawicieli pracodawców w formułowaniu efektów kształcenia, a w odniesieniu do profilu ogólnoakademickiego – wymagań formułowanych dla obszaru wiedzy, z którego kierunek się wywodzi;

Efekty przedmiotowe są odpowiednio skorelowane z kierunkowymi. Przy ich konstrukcji przyjęto prawidłowe rozwiązanie, w świetle którego efekty przedmiotowe powinny lokować się w efektach specjalnościowych, kierunkowych i obszarowych. Zachowano zatem powszechnie stosowane reguły ich definiowania.

- ocena możliwości osiągnięcia kierunkowych i przedmiotowych/modułowych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia (poszczególnych przedmiotów, grup przedmiotów) oraz praktyk zawodowych (o ile są przewidziane w programie studiów);

Oceniany wydział przygotował prawidłowo wykonane matryce pokrycia efektów kształcenia realizowanych w ramach poszczególnych przedmiotów ogólnych, podstawowych, kierunkowych i specjalnościowych. W sylabusach przedmiotów odniesiono zaplanowane do osiągnięcia efekty kształcenia do efektów obszarowych z zakresu nauk społecznych oraz zestawiono metody weryfikacji planowanych rezultatów kształcenia.

Wydział opracował sylabusy, w których określone zostały cele i efekty kształcenia dla każdego przedmiotu z planu studiów, w tym również dla seminarium dyplomowego, języków obcych, oraz zajęć rekreacyjnych. Dla każdego przedmiotu sformułowany jest jego cel oraz po kilka efektów w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych. Poszczególne efekty przedmiotowe przypisano do efektów kierunkowych. W sylabusach wskazano również, które treści programowe przedmiotu realizują konkretny efekt przedmiotowy. Przyjęte w tym zakresie rozwiązanie umożliwia ocenę możliwości osiągnięcia celów i efektów kierunkowych poprzez realizację poszczególnych przedmiotów (modułów).

Studenci obecni na spotkaniu z ZO PKA nie byli w stanie wyjaśnić, co oznacza dla nich wprowadzenie programów kształcenia zgodnych z KRK. Mieli trudności również z zagadnieniami związanymi z efektami kształcenia. W związku z tymi trudnościami ekspert studencki przybliżył studentom, czym są efekty kształcenia. Po przytoczeniu kilku przykładowych efektów zaczerpniętych z sylabusów studenci wyrazili opinię, że uczestnictwo w zajęciach umożliwia im osiągnięcie tychże efektów.

- ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia (czy i w jaki sposób opis efektów kształcenia jest publikowany);

Senat Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach podjął 8 maja 2013 roku Uchwałę nr 12/V/2013 w sprawie wprowadzenia „Procedury zapewniającej publiczną dostępność opisu efektów kształcenia, systemu ich oceny oraz weryfikacji”. Podjęte kroki należy ocenić pozytywnie, ponieważ studenci i inne zainteresowane osoby posiadają swobodny dostęp do zbioru efektów kształcenia i metod ich weryfikacji, zamieszczonych na stronie internetowej WSH.

2.2). Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i sprawdzalny,

Efekty kształcenia zostały sformułowane w sposób zrozumiały i są sprawdzalne. Ocenie stopnia ich osiągnięcia służy przede wszystkim proces dyplomowania, który został prawidłowo opracowany i zatwierdzony w Regulaminie studiów oraz Uchwale nr 2/V/2013 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 8 maja 2013 r. Teczkę akt osobowych studenta przechowuje się w archiwum uczelni przez okres 50 lat (zgodnie z § 4 ust. 2 ww. rozporządzenia). Rektor Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach wydał w dniu 30 października 2012 roku Zarządzenie nr 3/X/2012 w sprawie systemu weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Jego celem było ujednolicenie sposobów kontroli stopnia osiągania planowanych rezultatów kształcenia na poszczególnych kierunkach i wydziałach. Ponadto doprecyzowano w nim obowiązki Senatu, komisji oceniających jakość kształcenia, dziekanów i nauczycieli akademickich. Ustalono także zasady archiwizowania prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych, formy hospitacji zajęć, tryb ankietyzacji studentów i szereg innych istotnych dla jakości nauczania procedur. Kompleksowość tych działań potwierdza fakt, że władze WSH zdają sobie sprawę z konieczności wdrażania rozwiązań tworzących zręby wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Niestety znaczna część tych działań posiada charakter deklaracyjny bowiem nie przedstawiono jednoznacznych informacji potwierdzających skuteczność zapisanych w zarządzeniu rozwiązań.

2.3.) Ocena czy jednostka stosuje przejrzysty system oceny efektów kształcenia i możliwości weryfikacji zakładanych celów i czy system ten jest powszechnie dostępny, Ocena czy system obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) i przewiduje właściwe dla nich sposoby weryfikacji oraz umożliwia zmierzenie i ocenę efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania, a także czy wymagania są wystandaryzowane. Ocena uwzględnia również przyczyny i skalę odsiewu oraz stopień dostępności informacji na temat stosowanego systemu oceny. W przypadku prowadzenia kształcenia na odległość ocena czy weryfikacja uzyskanych efektów kształcenia prowadzona jest na bieżąco tj. co najmniej z równą częstotliwością jak na studiach prowadzonych w uczelni w sposób tradycyjny i pozwala na

ich porównanie z zakładanymi efektami kształcenia, oraz czy zaliczenia i egzaminy kończące zajęcia dydaktyczne z przedmiotu są prowadzone w siedzibie uczelni;

W trakcie oceny jakości kształcenia na wizytowanym kierunku *ekonomia* poddano analizie dokumentację dotyczącą weryfikacji efektów kształcenia. Przedmiot szczególnego zainteresowania Zespołu Oceniającego PKA stanowiły protokoły egzaminacyjne, karty okresowych osiągnięć studenta i dyplomy wraz z suplementami. Dokumentacja przebiegu studiów jest przechowywana w teczkach studentów zgodnie z obowiązującymi przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie dokumentacji przebiegu studiów z dnia 14 września 2011 r. (Dz. U. Nr 201, poz. 1188) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. Nr 11 z 2009 r., poz. 61).

W celu oceny sposobów weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia wnikliwej analizie poddano wylosowane prace zaliczeniowe i egzaminacyjne. Uczelnia udostępniła Zespołowi Oceniającemu PKA bardzo małą liczbę prac przejściowych. Formy zaliczeń były zróżnicowane, choć dominował sposób sprawdzania wiadomości za pomocą pytań opisowych, testów, projektów zaliczeniowych i zadań. Generalnie jakość pisemnych odpowiedzi na pytania egzaminacyjne oraz obiektywizm oceniania na podstawie przedstawionych prac należy ocenić jako poprawne. Wątpliwości budzi brak uwag i komentarzy na kolokwium zaliczeniowych i pracach egzaminacyjnych.

Efekty kształcenia są sprawdzalne, posiadana wiedza jest weryfikowana poprzez kolokwia i egzaminy. Nabywane przez studentów umiejętności oraz kompetencje są stale weryfikowane w trakcie zajęć, które odbywają się w niewielkich grupach pod opieką nauczycieli akademickich, a także poprzez bieżącą ocenę sprawozdań z zajęć o charakterze praktycznym. Przyjęte metody weryfikacji efektów kształcenia są właściwe zarówno dla efektów dotyczących wiedzy, umiejętności, jak i kompetencji społecznych. Uczelnia wykorzystuje typowe, tradycyjne metody oceny stopnia osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia, takie jak sprawdziany wiedzy w ramach egzaminu bądź zaliczenia przedmiotu. Ponadto o stopniu osiągnięcia zakładanych na początku studiów ogólnych i specyficznych efektów kształcenia przesądza jakość prac licencjackich i poziom merytoryczny odpowiedzi udzielanych podczas egzaminu końcowego.

- możliwości zmierzenia i oceny efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, prawidłowości ustalonych procedur, metod (dobór do ocenianego kryterium) i ocen, ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania;

Ocena efektów kształcenia realizowana jest zarówno w trakcie studiów, za pomocą tzw. prac połówkowych, projektów, zaliczeń i egzaminów, jak i podczas egzaminu końcowego, wieńczącego sześciosemestralne studia licencjackie. Stosowane przez wykładowców formy zaliczania przedmiotów są różnorodne. Są to najczęściej egzaminy ustne i egzaminy polegające na formułowaniu odpowiedzi na pytania otwarte, które zdaniem studentów najlepiej sprawdzają poziom wiedzy i umiejętności na studiach ekonomicznych. Stosunkowo rzadko zdarzają się egzaminy testowe, a relatywnie często referaty i prace projektowe. Taka dywersyfikacja form weryfikacji cząstkowych i końcowych efektów kształcenia może być oceniona pozytywnie.

Struktura ocen z ostatniej sesji egzaminacyjnej i egzaminu dyplomowego przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	bdb	db+	db	dst+	dst	ndst
Oceny uzyskane podczas ostatniej sesji	189	54	102	52	101	4
Oceny z egzaminu dyplomowego	5	4	10	6	0	0
Oceny końcowe na dyplomie:						
1) specjalność „Ekonomika handlu i usług”	0	0	4	1	5	0
2) specjalność „Finanse”	5	0	5	0	5	0

Dane zaprezentowane w tabeli dowodzą, że struktura ocen uzyskiwanych przez studentów podczas ostatniej sesji egzaminacyjnej oraz ocen końcowych na dyplomie ukończenia studiów jest odpowiednia, co oznacza, że oceny te generalnie nie są zawyżane. Prawidłową strukturę ocen z egzaminu dyplomowego potwierdza również zestawienie wyników 86 obron prac licencjackich w latach 2009-2011, które Zespół Wizytujący PKA otrzymał w trakcie wizytacji Uczelni.

Zasady organizacji egzaminu dyplomowego zdawanego przez studentów rozpoczynających studia w roku akademickim 2010/2011 i kolejne roczniki reguluje Zarządzenie nr 1/XI/2010 Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 5 listopada 2010 roku. W świetle przyjętych rozwiązań student zdaje egzamin przed sześciuosobową komisją powołaną przez dziekana. W trakcie egzaminu student udziela ustnych odpowiedzi na 6 pytań. Każda spośród obowiązujących list pytań obejmuje po 30-35 pozycji (z zakresu przedmiotów podstawowych, następnie tworzących kanon kierunku i kolejno wpisujących się w odrębność danej specjalności) i została sporządzona w sposób kompleksowy, co oznacza że zawiera zarówno pytania przekrojowe, jak i dotyczące wąskich specjalistycznych zagadnień.

Do roku 2010 bardzo ważnym etapem weryfikacji zrealizowanych w trakcie studiów efektów kształcenia była obrona pracy dyplomowej. Student pisał pracę pod opieką naukową promotora, którym był zatrudniony w Uczelni nauczyciel akademicki, posiadający co najmniej stopień naukowy doktora. Akceptacja pracy przez promotora i dokonanie wpisu oceny z seminarium dyplomowego w indeksie poprzedzały złożenie pracy licencjackiej w dziekanacie. W trakcie egzaminu końcowego student odpowiadał na trzy postawione pytania oraz referował rezultaty pracy.

Od roku 2011 prace licencjackie zastąpiono egzaminem końcowym, podczas którego student losuje a następnie odpowiada na sześć pytań - po dwa z przedmiotów podstawowych, kierunkowych i specjalnościowych. Zdaniem Zespołu Oceniającego przynajmniej 4 z tych pytań powinny być z ekonomii, a dwa pozostałe z dyscyplin pokrewnych. Jest to jeden z wymogów odpowiedniej weryfikacji zakładanych efektów kształcenia.

W związku z tym, że znowelizowane przepisy ustawowe wymuszają powrót do pisania i obrony prac dyplomowych, senat WSH podjął uchwałę obligującą wdrożenie przez dziekanów poszczególnych wydziałów procedury pisania i obrony tych prac. Regulacje te odnoszą się do studentów obecnego II roku i niższych roczników. Procedurę dyplomowania zatwierdzono Uchwałą nr 2/V/2013 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 8 maja 2013 roku. Przyjęte w tym zakresie rozwiązania są prawidłowe i obejmują następujące zagadnienia:

- zasady akceptacji tematów prac dyplomowych przez promotora i dziekana,
- obowiązki uczestników seminariów dyplomowych oraz promotorów prac,
- wytyczne pisania prac dyplomowych,
- tryb składania prac dyplomowych do dziekanatu,
- recenzje prac licencjackich sporządzane przez opiekuna naukowego i recenzenta,

- procedury przeprowadzenia egzaminu dyplomowego.

Rozwiązania przyjęte w uchwale są zgodne z ogólnie przyjętymi standardami oraz regulaminem studiów (§ 28-33). Ponadto doprecyzowują i uaktualniają postanowienia Zarządzenia nr 4/2009 Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 26 stycznia 2009 roku w sprawie wymagań i warunków niezbędnych do przeprowadzenia egzaminu dyplomowego.

Zespołowi Oceniającemu PKA udostępniono wykaz 86 tematów prac licencjackich broniących na kierunku *ekonomia* w latach 2009-2011 (przed wprowadzeniem egzaminu końcowego). Problematyka prac licencjackich jest bardzo zróżnicowana. Szczegółowa analiza tematyki tych prac pozwala stwierdzić, że niektóre spośród nich (około 10%) nie mieszczą się w kanonie kierunku *ekonomia*. Są to przykładowo:

- „Procedury i zasady zarządzania wspólnotą mieszkaniową na wybranym przykładzie”
- „Zarządca nieruchomości w Polsce”
- „Plan zarządzania nieruchomością przy ul. Przybyłowskiego w Kielcach
- „Prawa i obowiązki lokatorów”
- „Działalność marketingowa banków na przykładzie Banku PKO BP S.A.”
- „Zarządzanie nieruchomością wspólną”
- „Decyzje inwestycyjne na rynkach nieruchomości”

- standaryzacja wymagań, zapewnienie przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen;

Zasady oceniania studentów zawarte w sylabusach poszczególnych przedmiotów tworzą przejrzysty system dający podstawę do obiektywizmu w formułowaniu ocen oraz gwarantują studentom możliwość korzystania z trybu odwoławczego. Zasady oceniania prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych regulują także postanowienia Uchwały nr 9/V/2013 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach z dnia 8 maja 2013 roku oraz Regulamin studiów. Aktualnie obowiązujący w Uczelni Regulamin studiów został przyjęty Uchwałą nr 2/V/2012 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach z dnia 23 maja 2012 r.

- w przypadku prowadzenia kształcenia na odległość: czy weryfikacja uzyskanych efektów kształcenia prowadzona jest na bieżąco tj. co najmniej z równą częstotliwością jak na studiach prowadzonych w uczelni w sposób tradycyjny i pozwala na ich porównanie z zakładanymi efektami kształcenia, oraz czy zaliczenia i egzaminy kończące zajęcia dydaktyczne z przedmiotu są prowadzone w siedzibie uczelni.

Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach nie prowadzi na wizytowanym Wydziale Nauk Społecznych kształcenia na odległość. Władze Uczelni i Wydziału analizują potrzebę wprowadzenia wybranych elementów e-learningu. Niektórzy wykładowcy deklarują zamieszczanie materiałów dydaktycznych ułatwiających studentom przygotowanie się do zajęć.

- analiza skali i przyczyn odsiewu;

Skala odsiewu jest bardzo wysoka. Liczba studentów trzeciego roku zmalała z 19 do 12, zatem odsiew po dwóch latach studiów był dość wysoki i sięgnął 36,8%. Spośród 7 studentów trzeciego roku, którzy przestali być studentami ocenianego kierunku studiów

trzech zostało skreślonych z powodu niezaliczenia semestru, dwóch przeszło na inny kierunek i dwóch zrezygnowało ze studiów z przyczyn osobistych takich jak: wyjazd za granicę, względy zdrowotne.

W grupie studentów drugiego roku sytuacja przedstawia się jeszcze gorzej, bowiem w roku akademickim 2012/13 spośród 40 przyjętych na pierwszy rok studentów aż 21, czyli 52,5 % zostało skreślonych z list studentów ocenianego kierunku „*ekonomia*”. Przyczyną w 14 przypadkach było niezaliczenie semestru, w 4 rezygnacja ze studiów i w 3 zmiana kierunku studiów. Tak wysokie wskaźniki odsiewu są niepokojące i dowodzą potrzeby głębszej diagnozy przyczyn i podjęcia środków zaradczych.

Być może opisywana skala odsiewu jest jednym z powodów tego, że na początku ubiegłego roku akademickiego, czyli w październiku 2013 roku chęć rozpoczęcia studiów na kierunku „*ekonomia*” zgłosiło zaledwie 15 kandydatów, co okazało się liczbą zbyt małą dla zachowania ciągłości kształcenia na ocenianym kierunku. W świetle deklaracji Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego kierunek „*ekonomia*” będzie na studiach I stopnia w Kielcach wygaszany i w ciągu dwóch lat jego ostatni studenci opuszczą mury Uczelni.

- ocena dostępności informacji na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia.

Zasady dotyczące oceniania studentów są określone formalnie w kartach poszczególnych przedmiotów przez odpowiedzialnych za prowadzenie zajęć pracowników jednostek organizacyjnych. Warunkiem zaliczenia jest spełnienie wszystkich wymagań określonych w regulaminie, tj. m. in.: zaliczenie zajęć, zdanie egzaminów.

2.4.) Ocena monitorowania przez jednostkę karier absolwentów na rynku pracy oraz wykorzystania uzyskanych wyników w doskonaleniu jakości procesu kształcenia, procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia. Analiza efektywności działalności prowadzonej przez uczelnię/jednostkę w tym zakresie;

Organizację badań losów absolwentów reguluje Zarządzenie 3/IX/2011 Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 28 września 2011 roku. Zadanie to zostało scedowane na Biuro Promocji Studentów i Absolwentów „Kariera”. Zasadniczym celem pozyskania opinii absolwentów jest dostosowanie kierunków i specjalności studiów oraz programów kształcenia do oczekiwań pracodawców. W załączniku nr 1 do opisywanego zarządzenia opisano szczegółowo procedurę badań, w tym takie jej obszary jak:

- metody zbierania danych,
- cele badań,
- zawartość kwestionariusza ankiety on-line,
- procedurę zbierania ankiet, ich przetwarzania i opracowywania raportu z badań.

Przyjęte rozwiązania są prawidłowe, ale zakres ich wdrożenia budzi niedosyt. Z jednej bowiem strony Uczelnia rozpoczęła badania losów zawodowych absolwentów już w roku 2006, gdy nie był to wymóg obligatoryjny - i fakt ten należy docenić. Z drugiej natomiast badania te nie posiadają cechy systematyczności, a zwrotność wypełnionych kwestionariuszy była niezadowalająca.

Zespołowi Oceniającemu PKA udostępniono graficzne ilustracje wyników badań opinii absolwentów. Zaletą tych badań jest ich kompleksowość, a wadą niewielka aktualność ponieważ odnoszą się one do lat 2005 - 2008. Krytycznie należy również ocenić bardzo niską zwrotność ankiet (zaledwie 13 na 661 wysłanych). W ankiecie stawiano takie kwestie jak:

- czy absolwent pracuje zawodowo, a jeżeli tak to gdzie i na podstawie jakiej umowy?
- w jaki sposób poszukiwał pracy oraz jak ocenia Uczelnię pod kątem przygotowania do obecnej pracy zawodowej. W tym ostatnim przypadku absolwenci wystawili uczelni następujące oceny (w klasycznej szkolnej skali od 1 do 5):

- a) przydatność kształcenia 3,7
- b) poziom kształcenia 4,3
- c) sposób przekazywania wiedzy przez profesorów 4,3
- d) sposób przekazywania wiedzy przez asystentów 4,7
- e) dyscyplina wykładowców w realizacji celów kształcenia 3,9
- f) warunki lokalowe 4,7
- g) wyposażenie sprzętowe 4,5
- h) otoczenie/środowisko/lokalizacja uczelni 5,0
- i) biblioteka 4,5
- j) stołówka 2,2
- k) obsługa studentów przez dziekanaty 3,5
- l) prestiż uczelni wśród pracodawców 4,0

W niedawno zmodyfikowanej ankiecie adresowanej do absolwentów innych kierunków badaniom poddano ocenę warunków kształcenia, przebiegu i organizacji studiów. Ankietowani studenci oceniali w skali od 1 (niedostatecznie) do 5 (bardzo dobrze) następujące elementy procesu dydaktycznego:

- kwalifikacje kadry naukowo-dydaktycznej,
- dostępność materiałów dydaktycznych,
- poziom wykładów,
- poziom ćwiczeń,
- przydatność studiów pod kątem zastosowania wiedzy w praktyce,
- kontakt z nauczycielem w trakcie studiów,
- jakość obsługi administracyjnej procesu dydaktycznego,
- organizację zajęć pod względem miejsca i czasu,
- funkcjonowanie „Wirtualnego Dziekanatu”,
- dostępność zasobów bibliotecznych.

Ponadto respondenci wyrażali zgodę na wykorzystanie ich danych osobowych oraz adresu mailowego w kolejnych badaniach. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że konstrukcja instrumentu pomiarowego jest prawidłowa.

Niestety Zespołowi Oceniającemu PKA nie przedłożono raportu z badań, uzasadniając to tym, iż znajdują się one dopiero w fazie realizacji. Wynika z tego, że władze wizytowanego wydziału zdają sobie sprawę z konieczności realizacji nowych badań uwzględniających specyfikę KRK, tym bardziej, że realizowano je już na innych kierunkach prowadzonych przez WSH. Warto także zaprojektować i przeprowadzić badania ankietowe liczniejszej grupy interesariuszy zewnętrznych takich jak pracodawcy i podmioty przyjmujące studentów na praktyki zawodowe.

W trakcie wizytacji przedstawiono listy adresowe studentów kończących studia, którzy wyrazili zgodę na badania ich losów zawodowych. Listy te obejmują kilka ostatnich roczników oraz oświadczenia absolwentów wyrażających zgodę na wypełnienie ankiety.

Warto w tym miejscu również zaznaczyć, że w latach 2012 – 2013 nie przeprowadzano badań ankietowych wśród absolwentów, na co zwróciła uwagę Wydziałowa Komisja ds. Dydaktyki. Władze podjęły decyzję o realizacji takich badań w roku bieżącym.

W trakcie wizytacji zwracano uwagę, że sporym problemem jest niewielka zwrotność kwestionariuszy ankietowych, czyli to, że niektórzy studenci nie chcą wypełniać ankiet. Trzeba jednak podkreślić, że ankietyzacja studentów celem systematycznego poznawania ich opinii na temat jakości kształcenia jest jednym z ważnych zadań stawianych władzom każdego wizytowanego wydziału.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Poziom wylosowanych prac etapowych i dyplomowych jest przeciętny. Zespół Oceniający posiadał wgląd do relatywnie niewielkiej liczby prac cząstkowych, zatem system ich archiwizacji budzi pewne wątpliwości. Również w przypadku prac dyplomowych ocenie poddano kilka spośród nich, ponieważ w uczelni zastąpiono pisanie i obronę pracy dyplomowej egzaminem końcowym. Jakość recenzji sporządzanych przez promotorów i recenzentów nie budziła większych zastrzeżeń, natomiast za błędne uznaje się ułożenie znacznej części prac poza kanonem kierunku *ekonomia*.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego (ocena: *znacząco*)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

2.1) Efekty kształcenia są sformułowane poprawnie i odpowiednio przypisane do efektów kierunkowych. Matryca pokrycia efektów przedmiotowych została sporządzona właściwie. Wątpliwości budzi przypisanie deklarowanych efektów kształcenia wyłącznie do dyscypliny *ekonomia*. Rezultatem szerokiej gamy 4 różnorodnych specjalności, lokujących się w finansach, zarządzaniu, administracji jest relatywnie słabe powiązanie części specjalnościowych efektów kształcenia z dyscypliną *ekonomia*.

2.2) Efekty kształcenia są dostępne na stronie internetowej Uczelni, w związku z czym studenci mogą swobodnie zapoznawać się z nimi. Ponadto zostały ujęte w poprawny sposób, który umożliwia ocenę stopnia ich osiągnięcia w trakcie studiów.

2.3) System weryfikacji efektów kształcenia obejmuje wszystkie jego etapy, czyli kształcenie w ramach poszczególnych przedmiotów, semestrów, lat studiów oraz jego efekt końcowy w postaci przygotowywanej pracy licencjackiej oraz sprawdzian wiedzy w ramach egzaminu dyplomowego. System ocen ich osiągnięć jest przejrzysty i obiektywny. Obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) i przewiduje adekwatne dla nich sposoby weryfikacji. Wątpliwości budzi jednakże odsetek prac dyplomowych, które nie lokują się w kanonie kierunku *ekonomia*. Brakuje również, choćby losowej, weryfikacji samodzielności prac w systemie plagiat.pl.

2.4) Rozwiązania w zakresie monitorowania losów zawodowych absolwentów zostały wypracowane, ale tempo i zakres ich wdrożenia na ocenianym kierunku są niewystarczające.

Kryterium 3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

3.1.) Realizowany program kształcenia umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.

- ocena czy realizowany program kształcenia umożliwia osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. W przypadku kształcenia nauczycieli oraz kierunków, dla których określone zostały standardy kształcenia – również ocena spełnienia wymagań odpowiednich standardów;

Uchwałą Senatu nr 6/VI/2012 z dn. 13.06.2012 r. w sprawie zatwierdzenia planów studiów niestacjonarnych pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim dla kierunku *ekonomia* prowadzonych na Wydziale Nauk Społecznych uchwalono programy kształcenia dla studiów pierwszego stopnia na kierunku *ekonomia*.

Rekrutacja na powyższy kierunek studiów w roku akademickim 2013/2014 odbywa się na podstawie zasad określonych w Uchwale nr 1/V/2012 Senatu Uczelni z dnia 23 maja 2012 r. Wstęp na studia jest wolny, tj. bez egzaminów wstępnych, o przyjęciu decyduje kolejność zgłoszeń. Zasady rekrutacji w roku akademickim 2014/2015 zostały określone w Uchwale nr 6/V/2013 Senatu z dnia 8 maja 2013 r.

Podczas oceny na kierunku *ekonomia* Władze Wydziału przedstawiły Zespołowi Oceniającemu Uchwałę nr 7/VI/2012 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 13 czerwca 2012 r. określającą efekty kształcenia dla ocenianego kierunku studiów. Uchwała ta określa efekty kształcenia dla poziomu studiów pierwszego stopnia. Kierunek *ekonomia* przypisano do obszaru nauk społecznych i profilu ogólnoakademickiego.

Jak już wspomniano oferowane kandydatom specjalności to (począwszy od roku akademickiego 2012/2013):

„Rachunkowość i finanse”

„Ekonomika handlu oraz obsługa celna”

„Gospodarka regionalna i administracja publiczna”

„Zarządzanie przedsiębiorstwem”

Programy studiów umożliwiają realizację zakładanych efektów kształcenia, czyli osiągnięcie odpowiedniej struktury kwalifikacji absolwenta kierunku *ekonomia*. Programy te obejmują zarówno wymogi KRK, jak i tzw. standardy kształcenia i zostały przyjęte zgodnie z obowiązującymi w Uczelni zasadami. Władze wizytowanej jednostki deklarują, że proces kształcenia poddawany jest systematycznej analizie i ocenie, metodami: hospitacji zajęć, badań ankietowych studentów i absolwentów oraz metodą analizy wyników egzaminów semestralnych, przygotowania pracy dyplomowej i złożenia egzaminu końcowego.

- ocena czasu trwania kształcenia, prawidłowości doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia w celu osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu, w tym modułu przedmiotów do wyboru, danego poziomu kwalifikacji. W przypadku wykorzystywania metod i technik kształcenia na odległość ocena czy kształcenie, którego celem jest zdobycie umiejętności praktycznych, odbywa się w warunkach rzeczywistych, z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich i studentów;

Dobór treści kształcenia i form zajęć dydaktycznych umożliwia realizację planowanych efektów nauczania. Również liczebność grup studenckich jest odpowiednia. W opinii studentów prowadzenie studiów na ocenianym kierunku, pomimo stwierdzonych niedociągnięć, umożliwia realizację zakładanych efektów kształcenia – zwłaszcza w zakresie

wiedzy i kompetencji społecznych. W opinii studentów organizacja procesu kształcenia na ocenianym kierunku skupia studenta w centralnej części tego procesu, co pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Plan zajęć skonstruowany jest w sposób odpowiadający studentom studiującym w trybie niestacjonarnym. Informacje dotyczące planu dostępne są do wiadomości studentów na stronie internetowej, a także na tablicach umieszczonych w korytarzu budynku, w którym odbywają się zajęcia dydaktyczne. Wykłady i ćwiczenia prowadzone są w sposób ciekawy, a sami studenci chętnie podejmują dialog oraz spotykają się z prowadzącymi zarówno podczas konsultacji, jak i poza wyznaczonymi godzinami, omawiając interesujące ich treści.

- ocena zgodności przyjętej punktacji ECTS z przepisami ustalającymi podstawowe wymagania w tym zakresie, w przypadku kształcenia nauczycieli i kierunków, dla których ustalono standardy kształcenia – również zgodności z odpowiednimi standardami;

Oceniając program studiów na kierunku „*ekonomia*” z punktu widzenia nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia założonych efektów kształcenia należy stwierdzić, że struktura punktów ECTS uzyskiwanych w poszczególnych latach i semestrach studiów jest prawidłowa. Bilans godzin pracy studenta i przypisanej im liczby punktów ECTS wynikający z sylabusów przedmiotów jest wewnętrznie spójny. W ramach prowadzonych sześciusemestralnych studiów niestacjonarnych pełny cykl kształcenia obejmuje 1100 godzin dydaktycznych. Dane na ten temat ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	I	II	III	IV	V	VI
Nabór 2012/2013						
Liczba godzin dydaktycznych	210	205	195	190	170	130
Liczba egzaminów	3	3	3	4	4	3
Liczba uzyskiwanych punktów ECTS	30	30	30	30	30	30
Nabór 2011/2012						
Liczba godzin dydaktycznych	240	230	210	155	130	185
Liczba egzaminów	4	3	5	3	2	3
Liczba uzyskiwanych punktów ECTS	30	31	30	30	30	30

Studenci obecni na spotkaniu z przedstawicielami ZO przedstawiali pozytywne opinie na temat wielkości nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia danego efektu kształcenia. Zasadniczo byli zdania, że zapisany w kartach nakład pracy własnej wystarcza do zaliczenia danego przedmiotu.

Zasady stosowania Europejskiego Systemu Transferu i Akumulacji Punktów Zaliczeniowych (ECTS) w Wyższej Szkole Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach odpowiadają wymogom art. 164 i 165 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U nr 164, poz. 1365 z późn. zm.), oraz §5 i §7 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia a także §2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 października 2011 r. w sprawie przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta. Zasady systemu ECTS kompleksowo ujmuje Regulamin Studiów.

Organizację systemu ECTS reguluje Uchwała nr 5/II/2012 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 15 lutego 2012 roku w sprawie wytycznych dotyczących sporządzania planów studiów i programów kształcenia w oparciu o Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Przyjęte w tej uchwale rozwiązania zgodne są z obowiązującymi przepisami i przewidują:

- sześciosemestralny wymiar studiów licencjackich,
- logiczną sekwencję kolejności przedmiotów podstawowych, kierunkowych i specjalnościowych,
- co najmniej 30% godzinowy udział przedmiotów do wyboru w programie studiów,
- uzyskanie takich samych efektów kształcenia na studiach stacjonarnych (które nie są realizowane z powodu braku naboru) i niestacjonarnych,
- wdrożenie systemu punktowej wyceny nakładu pracy studenta, zgodnie z regułą, że 1 punkt ECTS odpowiada 25-30 godzinom pracy studenta,
- realizację przez absolwenta studiów I stopnia co najmniej 180 punktów ECTS, przy czym nie mniej niż 30 punktów w każdym semestrze studiów,
- objęcie programem kształcenia na kierunku „*ekonomia*” na niestacjonarnych studiach licencjackich zajęć w łącznym wymiarze co najmniej 1080 godzin dydaktycznych (i na stacjonarnych co najmniej 1800 godzin),
- objęcie programem kształcenia na kierunku „*ekonomia*” na niestacjonarnych studiach II stopnia (prowadzonym na Wydziale Zamiejscowym w Tarnobrzegu) zajęć w łącznym wymiarze co najmniej 880 godzin dydaktycznych (i na stacjonarnych co najmniej 1000 godzin),
- dostosowanie czasu trwania i programu praktyk zawodowych (3 tygodnie po I lub II roku, łącznie 120 godzin, 3 punkty ECTS) do trybu studiów i profilu kształcenia,
- objęcie programem studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia lektoratów z języka obcego w wymiarze co najmniej 120 godzin dydaktycznych i przypisanie im minimum 5 punktów ECTS,
- objęcie programem studiów stacjonarnych I stopnia zajęć z wychowania fizycznego w wymiarze 60 godzin i przypisanie im 2 punktów ECTS,
- objęcie programem studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia zajęć z przedmiotu „Ochrona własności intelektualnej” oraz „Bezpieczeństwo i higiena pracy” w wymiarze nie mniejszym niż po 15 godzin dydaktycznych i przypisanie im po 1 punkcie ECTS,
- objęcie programem studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia zajęć z wybranych przedmiotów humanistyczno-społecznych („Historia gospodarcza”) w wymiarze co najmniej 30 godzin i przypisanie im 2 punktów ECTS,
- objęcie programem studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia zajęć z przedmiotu „Technologia informacyjna” w wymiarze nie mniejszym niż 30 godzin, któremu należy przypisać 1 punkt ECTS. Tak niska wycena przedmiotu (1 punkt ECTS) oznacza, że w jego ramach nie przewidziano pracy własnej studenta.
- wycenę pracy dyplomowej i przygotowań do jej obrony na 10 punktów ECTS.

System punktowy ECTS wdrożony w Wyższej Szkole Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach zakłada, że ramowe programy nauczania poszczególnych przedmiotów powinny zawierać przypisaną im liczbę punktów ECTS, przy czym łączne obciążenia studenta sięgać 30 punktów zdobywanych w ciągu jednego semestru. Liczba punktów dla poszczególnych przedmiotów odpowiada nakładowi pracy studenta w postaci normatywnego czasu, niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Liczba punktów ECTS przypisanych do poszczególnych przedmiotów jest, poza nielicznymi wskazanymi wyjątkami („Technologia informacyjna”, „Praktyka zawodowa”), prawidłowa. Przyjęto generalną zasadę, że 1 punkt ECTS odpowiada 25-30 godzinom pracy studenta.

- ocena prawidłowości sekwencji przedmiotów i modułów określonej w planie i programie studiów;

Kolejność wszystkich przedmiotów składających się na program kierunku *ekonomia* tworzy wewnętrznie spójną sekwencję. Zdecydowana większość przedmiotów kształcenia ogólnego, podstawowego i kierunkowego realizowana jest w pierwszych trzech semestrach a przedmioty specjalnościowe realizowane są w ostatnich trzech semestrach.

W dokumentacji udostępnionej Zespołowi Oceniającemu PKA zamieszczono tabele ilustrujące strukturę programu kształcenia (z podaniem liczby godzin zajęć i przypisanych im punktów ECTS) dla kolejnych modułów:

- 5 przedmiotów kształcenia ogólnego,
- 9 przedmiotów podstawowych,
- 8 przedmiotów kierunkowych,
- 11 przedmiotów specjalnościowych,
- praktyk zawodowych,
- seminarium dyplomowego.

Struktura programu studiów spełnia wymogi Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 roku w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

Opinie prezentowane przez studentów podczas spotkania z ZO były zbieżne, większość z obecnych twierdziła, że sekwencyjność przedmiotów w programie studiów jest właściwa i że dzięki takiej kolejności mogą pogłębiać swoją wiedzę dotyczącą różnych zagadnień ekonomii.

- ocena spójności programu i wymiaru praktyk studenckich, terminu ich realizacji oraz doboru miejsc, w których się odbywają, z celami i efektami kształcenia określonymi dla tych praktyk. Ocena czy system kontroli i zaliczania praktyk uwzględnia możliwość nabycia przez studenta umiejętności praktycznych;

Praktyki zawodowe realizowane są na podstawie Zarządzenia nr 4/X/2012 Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 30 października 2012 roku. Załączniki do tego zarządzenia stanowią:

- formularz umowy o organizację praktyki studentów,
- oświadczenie studenta o zapoznaniu się z Regulaminem Praktyk Zawodowych,
- formularz wniosku o zaliczenie praktyki zawodowej realizowanej w miejscu pracy zarobkowej
- deklaracja przyjęcia studenta na praktykę zawodową,
- dokumentacja potwierdzająca odbycie praktyki przez studenta,
- wykaz obowiązków Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk Zawodowych.

Zarówno to zarządzenie jak i karta modułu praktyk zawodowych szczegółowo, i w sposób adekwatny dla ogólnoakademickiego profilu studiów, regulują kwestie organizacji praktyk. Istotnym dokumentem regulującym zasady organizacji praktyk jest również Regulamin Praktyk Zawodowych, który określa obowiązki studenta i opiekuna praktyk, zasady wyboru miejsca ich odbywania, tryb ich realizacji i zaliczania.

Program praktyk zawodowych przewiduje, że trwają one 120 godzin, czyli 3 tygodnie i są odbywane po I lub II roku studiów. W sylabusie przedmiotu zostały wycenione na 3 punkty ECTS, co jest wartością nieco zaniżoną i wymaga korekty.

Zespołowi Oceniającemu PKA przedstawiono listę 25 przedsiębiorstw i instytucji, w których studenci ocenianego kierunku odbywali praktyki zawodowe w roku akademickim

2012/2013. Zdecydowana większość studentów (aż 96%) odbywała praktyki w miejscu pracy zawodowej (w tym 8% we własnych firmach), a jedynie 4% kierowanych było do podmiotów wybranych przez Uczelnię.

Studenci wykazywali dużą inicjatywę w zakresie znajdowania miejsc realizacji praktyk zawodowych, a rolą Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk Zawodowych była weryfikacja tego czy proponowane miejsce spełnia przewidziane wymogi a następnie skierowanie i rozliczenie odbycia praktyki zawodowej.

System kontroli i zaliczania praktyk umożliwia nabycie przez studentów umiejętności praktycznych.

Dominującym miejscem realizacji praktyk były podmioty gospodarcze (przedsiębiorstwa produkcyjne, usługowe, handlowe, banki) – 92% a miejscem dodatkowym instytucje publiczne (8%). Uczelnia zawarła umowy z 10 podmiotami przyjmującymi studentów na praktyki zawodowe. Są wśród nich banki, zakłady produkcyjne, firmy usługowe, urzędy i instytucje. Trzeba w tym miejscu nadmienić, że lista „praktykodawców” powinna być systematycznie wzbogacana, ponieważ projektowane i obecnie konsultowane rozwiązania prawne zakładają wydłużenie czasu praktyk do 3 miesięcy oraz przejście uczelni prowadzących studia I stopnia na profilu ogólnoakademickim na profil praktyczny. Proces ten będzie wymagał czasochłonnych i kosztownych działań o charakterze dostosowawczym.

- ocena organizacji procesu kształcenia realizowanego w ramach poszczególnych form kształcenia przewidzianych dla danego kierunku, poziomu i profilu studiów w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia. Prawdliwość organizacji kształcenia w ZOD, jeżeli taki ośrodek funkcjonuje w ramach jednostki. Ocena prawidłowości doboru form realizacji zajęć dydaktycznych z przedmiotów tworzących moduł praktyczny (zajęcia praktyczne, w tym w środowisku pracy) do założonych efektów kształcenia;

Szczegółowe zasady organizacji procesu dydaktycznego reguluje Uchwała nr 3/V/2013 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie wprowadzenia „Procedury Obsługi Toku Studiów, Spraw osobowych i Ewidencjonowania Osiągnięć Studentów Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach. Opisane w niej procedury są zgodne z Regulaminem studiów i nawiązują do następujących zagadnień:

- przynależność studentów do grup dziekańskich,
- harmonogram i organizacja sesji egzaminacyjnych,
- powtarzanie semestru,
- skreślenia z listy studentów,
- ewidencji przebiegu studiów i innej dokumentacji w teczkach osobowych,
- trybu organizacji i zaliczania praktyk studenckich,

Do zarządzenia dołączono 6 wzorów podań i odwołań w przedmiotowych sprawach.

Plan studiów określa przedmioty, egzaminy i zaliczenia obowiązujące w trakcie studiów oraz zawiera ustalenia dotyczące: czasu trwania studiów, kolejności realizacji przedmiotów i liczby godzin przypadających na poszczególne przedmioty oraz sposobu realizacji i form zaliczania przedmiotów.

Proces kształcenia jest zorganizowany poprawnie. Plany zajęć na poszczególne zjazdy dla studentów niestacjonarnych ogłaszane są z odpowiednim wyprzedzeniem. Zajęcia realizowane są w dni weekendowe, zazwyczaj w cyklu dwutygodniowym. Nauczyciele nie mogą bez zgody dziekana zmieniać dni ani godzin zajęć dydaktycznych.

Semestralne harmonogramy zajęć przewidują organizację 8 zjazdów w semestrze zimowym bieżącego roku akademickiego, co jest rozwiązaniem prawidłowym. Plany studiów przewidują realizację zajęć w piątki w godz. 15.45 – 21.00 oraz soboty i niedziele w godz. 8.00 – 21.00. Trzeba jednak podkreślić, że z reguły niedzielne zajęcia kończą się o 14.45 lub 16.30. Plany studiów skonstruowane są w sposób spójny, okienek jest niewiele. Bloki zajęciowe mają wymiar 90 minutowy, a przerwy 15 minutowe.

Należy unikać bloków dłuższych aniżeli 4-godzinne prowadzonych przez danego wykładowcę z tą samą grupą studentów. Sytuacje gdy dana grupa ma zajęcia z tym samym wykładowcą w godzinach 8.00-16.30 są niedopuszczalne (np. 7.12. 2013, zjazd V). Taka organizacja istotnie obniża jakość zajęć, percepcję studentów i może skutkować negatywnym wizerunkiem. Stwierdzone uchybienia dotyczą realizacji dłuższych aniżeli czterogodzinne bloków zajęć z tym samym wykładowcą oraz tego, że niektóre z zajęć zaplanowanych podczas wizytacji Uczelni przez PKA nie odbyły się.

Standardy w zakresie czasu trwania studiów i wymiaru godzin wykładów, ćwiczeń i seminariów są zachowane. Plany studiów cechuje logiczna sekwencja nauczania przedmiotów kształcenia ogólnego, podstawowych, kierunkowych i specjalnościowych. Dominują typowe metody dydaktyczne, tj. wykłady z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych, ćwiczenia i seminaria. Również liczebność grup studenckich jest odpowiednia. Tę ostatnią kwestię reguluje Zarządzenie nr 2/X/2012 Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z dnia 1 października 2012 roku. W świetle powyższego należy podkreślić, że kształcenie na ocenianym kierunku „*ekonomia*” umożliwia realizację zakładanych efektów kształcenia – zwłaszcza w zakresie wiedzy i kompetencji społecznych.

- ocena możliwości indywidualizacji procesu kształcenia studentów wybitnie uzdolnionych, studentów niepełnosprawnych;

Uczelnia umożliwia indywidualizację kształcenia studentów niepełnosprawnych, dotkniętych przewlekłą chorobą, opiekujących się obłożnie chorym członkiem najbliższej rodziny, samodzielnie wychowujących dzieci, studiujących na innym kierunku i w innych uzasadnionych przypadkach. Indywidualna Organizacja Studiów (IOS) udzielana jest przez dziekana na wniosek zainteresowanego studenta. W obecnym roku akademickim żaden spośród 37 studentów kierunku *ekonomia* nie ubiegał się o IOS.

Indywidualizacja procesu kształcenia polega na realizowaniu obowiązującego planu studiów z uwzględnieniem ewentualnego zwolnienia z uczestnictwa w niektórych zajęciach, a także indywidualnych sposobach oraz terminach zaliczeń i egzaminów. O indywidualną organizację studiów może ubiegać się student, który zaliczył pierwszy semestr studiów.

Dodatkowo dla studentów szczególnie uzdolnionych Uczelnia wprowadziła indywidualny plan studiów i program nauczania polega na zmianie niektórych pozycji obowiązkowego planu studiów pod kierunkiem i kontrolą opiekuna, a także zamianie przedmiotów występujących w planie studiów na inne. Prawo ubiegania się o zezwolenie na studia według indywidualnego planu studiów przysługuje studentowi, który za okres dotychczasowych studiów uzyskał średnią ocen nie niższą niż 4,0. Studia według indywidualnego planu studiów mogą być podejmowane od czwartego semestru.

Studenci kierunku *ekonomia* nie posiadają własnego koła naukowego, ponieważ są mało liczni (37 osób) i relatywnie słabo tym zainteresowani.

3.2) Zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

Stosowane metody dydaktyczne są dość urozmaicone i tworzą wewnętrznie spójną całość. Większość przedmiotów na ocenianym kierunku „*ekonomia*” prowadzonych jest w formie wykładów (zarówno tradycyjnych, jak i interaktywnych) oraz ćwiczeń. Wykładowcy stosują tzw. podające metody przekazywania wiedzy, wzbogacone multimedialnymi prezentacjami, pokazami slajdów i fotografii, prezentacją na foliach, itp. Prowadzący ćwiczenia najchętniej wykorzystują analizę przypadków i inne metody aktywizujące.

Wśród zauważonych mankamentów należy wymienić potrzebę systematycznego wydawania skryptów akademickich, zawierających pogłębioną wiedzę z zakresu danego przedmiotu, aktualne dane i przepisy prawne oraz konieczność skuteczniejszego aktywizowania studentów do korzystania z zasobów bibliotecznych. W tym ostatnim przypadku wniosek taki nasuwa się po dostrzeżeniu relatywnie ubogich spisów bibliograficznych w niektórych pracach dyplomowych broniących w roku 2010 i wcześniejszych latach.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego (ocena: w pełni)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

3.1) Plany studiów cechuje logiczna sekwencja nauczania przedmiotów kształcenia ogólnego, podstawowych, kierunkowych i specjalnościowych. Dominują typowe metody dydaktyczne, tj. wykłady z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych oraz ćwiczenia. Plany studiów charakteryzują się wewnętrzną spójnością. Zespół Oceniający PKA zidentyfikował również pewne uchybienia. Dotyczą realizacji dłuższych aniżeli czterogodzinne bloków zajęć z tym samym wykładowcą oraz tego, że niektóre z zajęć zaplanowanych podczas wizytacji Uczelni przez PKA nie odbyły się.

3.2) Programy kształcenia i opis sylwetki absolwenta kierunku i specjalności są odpowiednie.

Kryterium 4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

4.1). Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji danego programu.

- ocena czy liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych celów i efektów kształcenia realizacji danego programu;.

Z uwagi na to, że uczelnia nie przedłożyła raportu samooceny, ustalenie liczby i struktury kadry dydaktycznej dokonano wyłącznie na podstawie przedłożonych wykazów kadry stanowiącej minimum kadrowe jak i tej, która prowadzi zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów uzyskanych w trakcie wizytacji.

Do minimum kadrowego na studiach pierwszego stopnia dla kierunku „ekonomia” uczelnia przedłożyła 9 osób, w tym: 1 profesora, 2 doktorów habilitowanych oraz 6 doktorów. **Ośmiu** nauczycieli naukowo-dydaktycznych, z dziewięciu podanych przez uczelnię do minimum kadrowego, posiada formalne kwalifikacje w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauk ekonomicznych, dyscyplina **ekonomia**. Jeden nauczyciel z grupy doktorów posiada kwalifikacje w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauk prawnych, dyscyplina prawo.

Wśród pozostałych 9 nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku „ekonomia” - tylko dwie osoby posiadają kwalifikacje w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauki ekonomicznej, dyscyplina **ekonomia**, jedna osoba posiada kwalifikacje w obszarze nauk społecznych, dziedzina nauk społecznych, dyscyplina pedagogika; jedna osoba w obszarze nauk ścisłych, dziedzina nauk matematycznych, dyscyplina matematyka; jedna osoba w obszarze nauk technicznych, dziedzina nauki techniczne. Zajęcia prowadzone są także przez czterech magistrów: jednego magistra finansów i bankowości, jednego magistra zarządzania, jednego magistra matematyki oraz jednego magistrów filologii angielskiej.

Biorąc pod uwagę również, iż dorobek naukowy dużej części osób wchodzących w skład minimum kadrowego (opisany w punkcie poniżej) nie mieści się w dyscyplinie **ekonomia** można stwierdzić, że struktura kwalifikacji oraz dorobku naukowego osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów *ekonomia* **nie umożliwia w pełni** osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicki realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicki.

Ekspert 2 - kadra, Ekspert – formalno-prawny

4.2). Dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry, zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe, są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia; na kierunkach o profilu praktycznym w procesie kształcenia uczestniczą nauczyciele z doświadczeniem praktycznym, związanym z danym kierunkiem studiów

- ocena czy dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia, oraz czy na kierunkach o profilu praktycznym w procesie kształcenia uczestniczą nauczyciele z doświadczeniem praktycznym, związanym z danym kierunkiem studiów. Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu kształcenia;

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.) **§ 14 ust. 1** minimum kadrowe dla studiów pierwszego stopnia na określonym kierunku studiów stanowi, co najmniej trzech samodzielnych nauczycieli akademickich oraz co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora. **§ 13 ust. 3** stanowi, że (nauczyciel akademicki może być wliczony do minimum kadrowego w danym roku akademickim, jeżeli osobiście prowadzi na danym kierunku studiów zajęcia dydaktyczne w wymiarze co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku samodzielnych nauczycieli akademickich i co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych w przypadku nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora lub tytuł zawodowy magistra.

Szczegółowe informacje o ocenie pracowników zgłoszonych do minimum kadrowego z punktu widzenia wskazanych powyżej artykułów rozporządzenia MNiSW **zawiera załącznik nr 5 do raportu z wizytacji.**

Podczas weryfikacji teczek osobowych, a w szczególności oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego, stwierdzono, iż wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w **art. 112a ust. 1 i 2** ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.). Kwalifikacje naukowe nauczycieli akademickich potwierdzają odpowiednie dokumenty zawarte w ich teczkach osobowych. Deklarowane doświadczenie zawodowe nauczycieli akademickich znajduje odzwierciedlenie w dokumentacji – świadectwach pracy.

Do minimum kadrowego na studiach pierwszego stopnia dla kierunku „*ekonomia*” podano 9 osób, w tym: 1 profesora, 2 doktorów habilitowanych oraz 6 doktorów.

Ponadto należy wskazać, iż oświadczenia o stanowieniu minimum kadrowego nie odzwierciedlają stanu faktycznego, jaki wynika ze zmian organizacyjnych w Uczelni z dniem 1.10.2013 r. (*szczegółowe informacje zawarte są w załączniku nr 5 do niniejszego raportu*).

Ponadto należy wskazać, iż jedna osoba jest zatrudniona na stanowisku dydaktycznym niezgodnie z art. 22 ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw

Na podstawie przedłożonego zespołowi PKA wykazu publikacji pracowników stanowiących minimum kadrowe należy stwierdzić, że dorobek naukowy pracowników jest dość skromny, a przy tym nie zawsze zgodny z dyscypliną *ekonomia*. Wśród 9 pracowników podanych do minimum kadrowego tylko 4 posiada udokumentowany aktualny dorobek z dyscypliny ekonomia. 3 pracowników legitymowało się dorobkiem z dyscypliny finanse, zaś 2 pozostałych pracowników nie ma aktualnych osiągnięć publikacyjnych (w jednym przypadku jest to materiał złożony do druku, ale nie opublikowany).

Tylko 2 osoby mogą być zaliczone do minimum kadrowego. Osoby te reprezentują obszary wiedzy odpowiadające obszarowi kształcenia, posiadają dorobek naukowy, dotyczący dyscypliny ekonomia, do której odnoszą się efekty kształcenia na ocenianym kierunku studiów, osoby te spełniają również wymagania formalne określone w przepisach prawnych.

Do minimum kadrowego w 5 przypadkach nie można było zaliczyć pracowników **z powodu braku dorobku naukowego z dyscypliny „ekonomia”**. Jest to jeden profesor, jeden doktor habilitowany oraz trzech doktorów. Trzech pracowników nie zaliczono do minimum kadrowego z powodu **nie spełnienia warunków** określonych w § 13 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.). Jest to **jeden doktor habilitowany i dwóch doktorów**. Należy zauważyć, iż jedna osoba ze stopniem doktora nie może zostać zaliczona do minimum kadrowego z obu wymienionych wyżej powodów, a zatem zarówno z powodu braku dorobku naukowego z dyscypliny „ekonomia” jak i z powodu nieprzeprowadzenia w bieżącym roku akademickim co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych.

- ocena czy w minimum kadrowym są reprezentanci każdego obszaru wiedzy, odpowiadającego obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano oceniany kierunek studiów oraz czy obejmuje ono reprezentantów dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia;

Tak, w minimum kadrowym są przedstawiciele obszaru wiedzy nauk społecznych, do którego przyporządkowano kierunek.

Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów.

Wymogi minimum kadrowego dla studiów pierwszego stopnia kierunku *ekonomia* o profilu ogólnoakademickim nie zostały spełnione. Do minimum kadrowego zaliczono 2 osoby ze stopniem doktora.

- ocena stabilności minimum kadrowego (częstotliwości zmian jego składu).

Uczelnia nie przedłożyła raportu samooceny, także podczas wizytacji nie przedstawiono dodatkowych informacji pozwalających na ocenę stabilności minimum kadrowego na ocenianym kierunku studiów. Jednak po analizie teczek osobowych osób stanowiących minimum kadrowe można stwierdzić, iż osoby stanowiące minimum kadrowe dla ocenianego kierunku studiów są zatrudnione w Uczelni powyżej 5 lat i w większości stanowili minimum kadrowe dla kierunku *ekonomia* w poprzednich latach akademickich.

- ocena spełnienia wymagań dotyczących relacji między liczbą nauczycieli akademickich stanowiącymi minimum kadrowe a liczbą studentów ocenianego kierunku studiów.

Wymagania dotyczące stosunku liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe dla kierunku *ekonomia*, do liczby studentów studiów pierwszego stopnia na kierunku *ekonomia* są spełnione (§ 17 ust.3, Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445 ze zm.). Stosunek ten wynosi 1:18.

- ocena prawidłowości obsady zajęć dydaktycznych z poszczególnych przedmiotów: ocena zgodności obszarów nauki, dziedzin i dyscyplin naukowych reprezentowanych przez poszczególnych nauczycieli akademickich (w przypadku profilu praktycznego - ich doświadczenia zawodowego), ze szczegółowymi efektami kształcenia dla poszczególnych przedmiotów/modułów. W przypadku prowadzenia kształcenia na odległość: ocena przygotowania nauczycieli akademickich do realizacji zajęć dydaktycznych w tej formie.

Na podstawie analizy dokumentów przedłożonych przez władze Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach, dotyczących obsady zajęć dydaktycznych na studiach pierwszego stopnia w semestrze zimowym i letnim w roku kad. 2013/2014 na kierunku *ekonomia* można stwierdzić, że występują pewne nieprawidłowości. Można sformułować następujące spostrzeżenia:

- większość wykładów prowadzonych jest przez samodzielnych pracowników naukowych lub nauczycieli akademickich ze stopniem doktora.
- tylko jeden wykład z przedmiotu *Zarządzanie finansami osobistymi* prowadzony jest przez magistra zarządzania i marketingu. Nie okazano jednak dokumentu świadczącego o umocowaniu przez Senat Pana osoby z tytułem zawodowym magistra do prowadzenia wykładu z tego przedmiotu.
- Zacięcia z przedmiotów Ekonometria oraz Prognozowanie i symulacje prowadzi

nauczyciel akademicki posiadający kwalifikacje w obszar nauk ścisłych/dziedzina nauk matematycznych/ dyscyplina matematyka; zajęcia z przedmiotu Banki w UE w procesach rozwoju gospodarczego prowadzi nauczyciel akademicki posiadający kwalifikacje w obszar nauk technicznych /dziedzina nauk technicznych. Przy czym uczelnia nie podaje informacji o aktualnym dorobku naukowym lub doświadczeniu zawodowym wykładowców, które uzasadniałoby powierzanie im wzmiankowanych zajęć. W grupie pracowników zaliczonych do minimum kadrowego doktor prowadzi wykłady i ćwiczenia m.in. z przedmiotu Finanse międzynarodowe, Międzynarodowe stosunki gospodarcze, pomimo, że nie posiada dorobku naukowego z zakresu dyscypliny naukowej z którą ten przedmiot jest związany. Wykazany dorobek naukowy wybitnie mieści się w obszarze gospodarki i finansów samorządowych.

Zestawienie obsady zajęć dydaktycznych oraz specjalizacji i dorobku naukowego nauczycieli akademickich pozwala na stwierdzenie, że występują pewne rozbieżności w tym zakresie, które dotyczą głównie nauczycieli zaliczonych do minimum kadrowego na ocenianym kierunku.

- ogólna ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych.

Zespół Oceniający wizytował jedynie 3 przedmioty ponieważ na wizytowanym kierunku na II i III roku studiuje łącznie zaledwie 37 studentów, w dwóch grupach dziekańskich i plan studiów obowiązujący podczas zjazdu, w trakcie którego odbywała się wizytacja uniemożliwiał hospitowanie większej ilości zajęć. W trakcie przeprowadzonych hospitacji zajęć nie zauważono nieprawidłowości. W większości zajęcia przebiegały zgodnie z planem i zgodnie z harmonogramem wynikającym z sylabusów. Należy jednak podkreślić, iż jedno z zajęć wylosowane do hospitacji nie odbyły się, a ZO nie uzyskał informacji z jakiego powodu.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

4.3). Jednostka prowadzi politykę kadrową sprzyjającą podnoszeniu kwalifikacji i zapewnia pracownikom warunki rozwoju naukowego i dydaktycznego, w tym także przez wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą. - ocena procedur i kryteriów doboru oraz weryfikacji kadry dydaktycznej ocenianego kierunku studiów, ich przejrzystości i upowszechnienia;

Uczelnia nie przedłożyła raportu samooceny, również podczas wizytacji nie przedstawiono żadnych innych dokumentów, które by pozwoliły na ocenę polityki kadrowej na ocenianym kierunku *ekonomia*. W szczególności nie udało się ustalić jakie są zasady i kryteria doboru kadry dydaktycznej. Jednak z informacji przedstawionych w wykazie nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe wynika, że większość z nich zatrudnionych jest w okresie dłuższym niż 5 lat. Jedynie dwie osoby z minimum kadrowego zostały zatrudnione w 2009 roku, a więc ich staż pracy w uczelni nie przekracza 5 lat. Z grupy pozostałych nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia dydaktyczne na studiach pierwszego stopnia na kierunku *ekonomia* w roku akademickim 2013/2014 większość zatrudnionych jest na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy w okresie dłuższym niż 5 lat. Tylko dwóch pracowników zatrudniono na podstawie umowy o dzieło w semestrze zimowym, oraz jednego – w semestrze letnim. **Można zatem zakładać, iż**

w związku z faktem, iż uczelnia od dłuższego już czasu w zasadzie nie zatrudnia nowych pracowników do prowadzenia zajęć na kierunku *ekonomia*, a jednocześnie wygasza kształcenia na tym kierunku to nie przywiązuje wagi do określenia i stosowania aktualnych zasad doboru pracowników.

Komisji PKA przedstawiono regulamin oceny nauczycieli akademickich WSH im. Bolesława Markowskiego w Kielcach, będący załącznikiem nr 1 do Uchwały nr1/V/2013 Senatu WSH im. Bolesława Markowskiego w Kielcach z dnia 8 maja 2013 r.

Podstawą prawną dokonywanej oceny okresowej nauczycieli akademickich są przepisy Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i Statutu WSH. Podstawę merytoryczną oceny stanowi: (1) informacja o całokształcie osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych przedłożona przez nauczyciela akademickiego, (2) opinia kierownika jednostki organizacyjnej i Dziekana o poszczególnych rodzajach działalności, (3) wyniki ankiet zawierających opinie studentów uczestniczących w ocenianym czasie w zajęciach prowadzonych przez danego nauczyciela. Oceny nauczycieli dokonuje Wydziałowa Komisja ds. Oceny Nauczycieli Akademickich powołana przez Dziekana. Ocenę przeprowadzana jest nie rzadziej niż raz na dwa lata, zaś profesorów tytularnych – nie rzadziej niż raz na cztery lata. Ocena może być także przeprowadzana na wniosek kierownika jednostki organizacyjnej, w której nauczyciel jest zatrudniony. Ocena nauczyciela obejmuje takie rodzaje aktywności, jak: (1) kształcenie studentów (w szczególności poziom zajęć dydaktycznych i prac dyplomowych, wyniki hospitacji, publikacje dydaktyczne, opinię studentów wyrażoną w ankiecie ewaluacyjnej), (2) udział w pracach organizacyjnych na rzecz Uczelni, (3) podnoszenie swoich kwalifikacji zawodowych, (4) wychowanie studentów (m.in. prowadzenie kół naukowych, grup zainteresowań studentów oraz współudział w organizowaniu imprez i spotkań aktywizujących środowisko studenckie). Nadzór nad przebiegiem okresowej oceny w pracowników uczelni sprawuje Rektor, który składa Senatowi Uczelni sprawozdanie z jej wykonania. Nauczyciel akademicki ma prawo do odwołania się od oceny dokonanej przez Wydziałową Komisję ds. Oceny Nauczycieli Akademickich do Rektora. Decyzja Rektora w tej kwestii jest ostateczna. Procedurę tę należy uznać za prawidłową.

- systemu wspierania rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej, w tym poprzez zapewnienie warunków do rozwoju naukowego i umiejętności dydaktycznych (urlopy naukowe, stypendia, staże, wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą), oraz ocena jego efektywności.

Podczas wizytacji Komisja otrzymała informację pisemną z dnia 26.01.2013 r., podpisaną przez Rektora Pana doc. dr Jana Waluszewskiego, dotyczącą rozwoju młodej kadry naukowej w WSH im. Bolesława Markowskiego w Kielcach. Z informacji wynika, że Uczelnia partycypuje w rozwoju młodej kadry poprzez wspieranie studiów doktoranckich oraz współfinansowanie badań związanych z problematyką prac doktorskich oraz przewodów habilitacyjnych. Efektywność systemu wspierania rozwoju kadr jest dość umiarkowana. W latach 2002 – 2010 stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie „ekonomia” otrzymały trzy osoby z grupy podanej do minimum kadrowego. Są to: dr A. Schmeidel, dr D. Mokrosińska oraz dr B. Kusto. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki otrzymał też dr Tomasz Konopka, zatrudniony w uczelni na stanowisku docenta, zaliczany do grupy pozostałych nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne w WSH im. Bolesława Markowskiego w Kielcach. Nie wykazano natomiast żadnego pracownika, który prowadzi zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku „ekonomia” i w ostatnich pięciu latach uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego

- opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich podczas spotkania z zespołem oceniającym, perspektywy rozwoju kierunku i ograniczenia.

W spotkaniu z kadrami ze strony Zespołu Oceniającego (ZO) PKA wzięli udział Dr hab. Bogusław Plawgo - przewodniczący ZO, Dr hab. Teresa Bednarczyk oraz Dr hab. Wiesław Ciechomski. Kadra pracowników zaangażowanych w proces dydaktyczny na kierunku *ekonomia* była reprezentowana przez pięciu nauczycieli akademickich. Na początku spotkania przewodniczący ZO sformułował pytanie o opinie uczestników na temat możliwości i ewentualnych warunków kontynuowania kształcenia na kierunku *ekonomia*. Uczestnicy spotkania potwierdzili, iż są zainteresowani aby kształcenie na kierunku było kontynuowane na Wydziale w Kielcach. Podkreślili trudności związane z dojazdami do wydziału zamiejscowego. Niektórzy uznali decyzję o przeniesieniu kształcenia na drugim stopniu poza Kielce za nie w pełni niezasadną. Z drugiej jednak strony inni argumentowali, iż zapotrzebowanie na kształcenie w zakresie ekonomii w zamiejscowym oddziale uczelni jest większe. Wynika to z bardzo dużej konkurencji na terenie Kielc. Przewodniczący ZO dopytywał, jakie warunki musiałyby być spełnione, aby możliwa stała się kontynuacja kształcenia w Kielcach. Wśród różnych głosów największą zgodność uczestnicy wykazali w stosunku do ewentualności tworzenia nowych specjalności. Jednocześnie jednak nie wskazywali jakie to mogłyby być specjalności. Przewodniczący ZO zaproponował przedyskutowanie możliwości podejmowania bardziej praktycznego modelu kształcenia, w tym przejścia na profil praktyczny. Wywołało to ożywioną dyskusję, jednak nie doprowadziła ona do przyjęcia wspólnych wniosków. Z jednej strony akceptowano korzyści profilu praktycznego, z drugiej podnoszono kwestie trudności z jego wdrożeniem i raczej nie traktowano jako kluczowego czynnika, który mógłby przywrócić zainteresowanie kierunkiem. Na tym spotkanie zakończono.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego (ocena: niedostatecznie)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

4. 1.

Struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów *ekonomia* nie umożliwia w pełni osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia. Zestawienie obsady zajęć dydaktycznych oraz dorobku naukowego nauczycieli akademickich pozwala na stwierdzenie, że występują pewne rozbieżności między dorobkiem naukowym i kwalifikacjami dydaktycznymi kilku nauczycieli akademickich, a realizowanym programem i efektami kształcenia.

4.2.

Do minimum kadrowego można zaliczyć jedynie dwóch nauczycieli akademickich, zatem prawne wymogi minimum kadrowego nie są spełnione. W pięciu przypadkach powodem niezaliczenia był brak aktualnego dorobku naukowego z dyscypliny „*ekonomia*”. Dotyczyło to jednego profesora, jednego doktora habilitowanego oraz trzech doktorów. W trzech przypadkach powodem niezaliczenia do minimum kadrowego było *nie spełnienia warunków* określonych w § 13 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.). Miało to miejsce w przypadku jednego doktora habilitowanego i dwóch doktorów.

4.3.

Procedury weryfikacji kadry dydaktycznej można uznać za prawidłowe. Jednakże ich stosowanie musi budzić wątpliwości w świetle zidentyfikowanych uchybień w zakresie obsady zajęć dydaktycznych, a w szczególności niemożności zaliczenia grupy nauczycieli

akademickich do minimum kadrowego. Działania na rzecz rozwoju kadry naukowej zatrudnionej lub prowadzącej zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku można uznać jako zadawalające. Generalnie kadra posiada warunki do rozwoju naukowego, podnoszenia kwalifikacji i umiejętności dydaktycznych. Efektywność systemu wspierania rozwoju kadry jest jednak umiarkowana. Trudno natomiast ocenić politykę kadrową, gdyż nie przedstawiono odpowiednich dokumentów na ten temat.

Kryterium 5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

- ocena stopnia dostosowania bazy dydaktycznej służącej realizacji procesu kształcenia na ocenianym kierunku studiów do możliwości osiągnięcia deklarowanych efektów kształcenia, w szczególności zapewniania dostępu do infrastruktury niezbędnej z uwagi na specyfikę kierunku (sale wykładowe, pracownie i laboratoria specjalistyczne oraz ich wyposażenie, dostęp do komputerów, Internetu, specjalistycznego oprogramowania, specjalistycznych baz danych, niezbędnego księgozbioru, w tym udostępnionego przez inne biblioteki, także wirtualnie). W przypadku stwierdzenia braków w tym zakresie należy wskazać w jaki sposób braki te mają wpływ na jakość kształcenia oraz jakie efekty kształcenia nie zostaną osiągnięte;

Baza dydaktyczna WSH im. B. Markowskiego w Kielcach jest bardzo dobra. Na działce o pow. 24500m² usytuowano 6 pawilonów dydaktyczno-administracyjnych o powierzchni łącznej 8400 m², w tym budynek biblioteki. Uczelnia dysponuje ponadto halą sportową oraz obszernym parkingiem strzeżonym. Wszystko to razem tworzy swoisty campus studencki odpowiadający standardom europejskim, który położony jest w odległości 3 km od centrum miasta.

Budynki są nowe w dobrym stanie technicznym i pozwalają w pełni na realizację procesu kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Wszystkie zajęcia odbywają się w jednym kompleksie. Studenci mają do dyspozycji wystarczającą liczbę sal wykładowych i ćwiczeniowych, dobrze wyposażone pracownie informatyczne, pomieszczenie dla pracowników katedr i zakładów naukowych, hotel dla nauczycieli akademickich, pomieszczenie dla samorządu studenckiego, bufet studencki a także pomieszczenia sportowe i miejsca rekreacyjne. Uczelnia posiada odpowiednie pomieszczenia biblioteczne z czytelnią i archiwum.

Prawidłowy przebiegu procesu kształcenia zapewnia dobre wyposażenie sal w urządzenia niezbędne do pracy dydaktycznej, takie jak: tablice, ekrany, rzutniki, projektory i komputery do prezentacji multimedialnych. Bardzo dobrze wyposażone są pracownie komputerowe (jest ich aż 10). Łącznie we wszystkich pracowniach znajduje się aż 180 komputerów funkcjonujących w sieci lokalnej z dostępem do Internetu. Studenci ocenianego kierunku *ekonomia* mają zatem bardzo dobry dostęp do bazy informatycznej. Studenci mają możliwość korzystania ze sprzętu komputerowego również poza zajęciami dydaktycznymi. Każdy student dostaje do dyspozycji indywidualne konto e-mail oraz miejsce na serwerze na własną stronę www z dostępem do FTP. Bezpieczeństwo gromadzonych na serwerach WSH prac studentów oraz materiałów dydaktycznych zapewnia system logowania wykorzystujący elektroniczne karty chipowe. Sieć lokalna jest chroniona przed nieuprawnionym wpływem danych przez specjalistów z zakresu bezpieczeństwa sieciowego.

Biblioteka WSH, wraz z czytelnią wyposażoną w kilkanaście stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu, stosunkowo dobrze wspomaga proces kształcenia. Biblioteka gromadzi, opracowuje i udostępnia książki, czasopisma specjalistyczne i naukowe oraz inne nośniki informacji niezbędnych w procesie naukowo-dydaktycznym i naukowo-badawczym. Za pomocą platformy cyfrowej studenci mają też dostęp do biblioteki wirtualnej.

Profile gromadzenia zbiorów przez Bibliotekę są różne, studenci ocenianego kierunku *ekonomia* o specjalnościach studiów realizowanymi przez Uczelnię mają wystarczające zasoby dostosowane do swoich potrzeb. Księgozbiór biblioteki zawiera ok. 25 tys. egzemplarzy. Biblioteka gromadzi wydawnictwa m.in. z zakresu ekonomii, organizacji i zarządzania, problematyki Unii Europejskiej, polityki i gospodarki regionalnej, samorządu terytorialnego, finansów i bankowości, stosunków międzynarodowych, marketingu, a także statystyki, prawa i ubezpieczeń. Zasoby biblioteczne są w miarę możliwości uzupełniane o nowości wydawnicze. W czytelni studenci mają możliwość korzystania z księgozbioru podręcznego, który został opracowany przez pracowników biblioteki zawiera hasła przedmiotowe oraz tytuły publikacji, jakimi dysponuje Biblioteka, leksykony ekonomiczne, słowniki językowe, ekonomiczne oraz prasę specjalistyczną zamawianą w prenumeracie. Dostęp do informacji umożliwia również Internet, z którego można korzystać w czytelni Biblioteki i salach komputerowych Uczelni.

W trakcie wizytacji zauważono, że studenci mają dostęp do większości pozycji literaturowych występujących w sylabusach, jednak w niektórych przypadkach były to stare wydania. Należałoby je uaktualnić i uzupełnić.

Studenci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym wyrażali pozytywną opinię dotyczącą infrastruktury Uczelni. Ich zdaniem baza dydaktyczna i naukowa jaką dysponuje Jednostka pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Zasoby biblioteczne odpowiadają ich potrzebom głównie ze względu na fakt, iż wykładowcy polecając literaturę niezbędną do uzyskania zakładanych efektów kształcenia, biorą pod uwagę pozycje dostępne w bibliotece Uczelni. Studenci zaznaczyli także, że w przypadku gdy zalecana literatura nie jest elementem zasobów bibliotecznych, wykładowcy składają zamówienie na tę konkretną pozycję, tak aby umożliwić studentom pozyskanie wiedzy z właściwych źródeł. Pozytywna opinia studentów dotyczyła także pracowników biblioteki, jako osób uprzejmych i kompetentnych.

- ocena poprawności doboru instytucji, w których prowadzone są zajęcia praktyczne lub praktyki zawodowe do celów kształcenia i założonych efektów kształcenia;

Miejsca odbywania praktyk nie budzą zastrzeżeń. Zdaniem studentów miejsca praktyk studenckich wybierane są w lokalnych firmach regionu. Zwykle to studenci sami decydują, gdzie idą na praktykę dlatego też w ich opinii sami studenci są zainteresowani aby dana praktyka przysłużyła im się w dalszej karierze zawodowej.

Wysoko oceniony stan infrastruktury wykracza poza potrzeby kształcenia na kierunku *ekonomia*, szczególnie jeśli uwzględni się zmniejszanie się naborów studentów w kolejnych latach. W związku z powyższym uczelnia aktualnie nie rozpatruje działań zmierzających do rozwoju infrastruktury dydaktycznej pod kontem potrzeb ocenianego kierunku.

- ocena przystosowania infrastruktury dydaktycznej do potrzeb studentów niepełnosprawnych

Infrastruktura dydaktyczna jest przystosowana do potrzeb studentów niepełnosprawnych. W budynku głównym zamontowana jest winda, są też podjazdy oraz odpowiedniej szerokości trakty komunikacyjne, które sprawiają, że baza WSH jest przystosowana do przyjmowania studentów niepełnosprawnych, także tych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W budynkach znajdują się także toalety dostosowane do potrzeb

studentów niepełnosprawnych. Biblioteka i czytelnia nie są dostosowane do potrzeb studentów słabowidzących lub niewidomych, jednak pracownicy biblioteki starają się im świadczyć niezbędną pomoc w razie potrzeby.

Podsumowując można stwierdzić, iż budynek Uczelni, w którym odbywają się zajęcia na wizytowanym kierunku, dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Uczelnia nie dysponuje natomiast sprzętem ułatwiającym studiowanie osobom niedowidzącym i niedosłyszącym.

- w przypadku kolejnej oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio, efektów działań naprawczych, a także ocenić wpływ zmian infrastruktury na możliwość osiągnięcia założonych efektów kształcenia i jego jakość.

W zakresie kryterium infrastruktury nie sformułowano zaleceń w poprzedniej ocenie jakości kształcenia.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego (ocena: w pełni)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Uczelnia dysponuje podstawową właściwą infrastrukturą do prowadzenia kierunku ekonomia umożliwiającą osiąganie zakładanych efektów kształcenia na poziomie studiów I stopnia. Dodatkowo infrastruktura pozwala na studiowanie osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, jednak brak jest sprzętu umożliwiającego studiowanie osobom niedowidzącym i niedosłyszącym.

Kryterium 6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

- ocena wpływu prowadzonych w jednostce badań naukowych na realizowany proces dydaktyczny, w tym na kształtowanie programu kształcenia i indywidualizację nauczania, oraz ocena udziału studentów w badaniach naukowych i w prezentacji/publikacji ich wyników;

WSH im B. Markowskiego w Kielcach prowadzi studia tylko pierwszego stopnia, a zatem nie jest wymagane z punktu widzenia obowiązujących przepisów prawnych wykazanie prowadzenia badań naukowych. Zespół oceniający Komisja PKA nie dokonuje zatem formalnej oceny kryterium „badania naukowe”. Tym niemniej w trakcie wizytacji ZO stwierdził występowanie działań z obszaru badania naukowe, a szczególnie współpracy z innymi uczelniami, które potencjalnie mają pozytywny wpływ na prowadzoną dydaktykę na ocenianym kierunku.

- ocena wpływu współpracy naukowej i badawczej z innymi uczelniami lub instytucjami z otoczenia gospodarczego i społecznego na proces dydaktyczny (dostęp studentów do nowoczesnego, unikatowego sprzętu i aparatury, nowych technologii, finansowanie zakupu specjalistycznego wyposażenia pracowni i laboratoriów jednostki itp.);

Z pisemnej informacji sporządzonej na dzień 30.09.2013 r., dotyczącej podejmowanej współpracy międzynarodowej w roku akademickim 2012/2013 wynika, że WSH w Kielcach ma podpisaną umowę o współpracy naukowo-dydaktycznej z Chmielnickim Instytutem Handlowo-Ekonomicznym w Ukrainie. Umowa obejmuje okres trzech lat od 2013 do 2015

roku. Obszary współpracy dotyczą m.in.: świadczenia wszelkiej pomocy w zakresie wymiany doświadczeń dotyczących systemu przygotowania i podnoszenia kwalifikacji kadr dla gospodarki oraz przeprowadzenia wspólnych badań naukowych i projektów badawczych, których wyniki mogą być realizowane w postaci wspólnych publikacji wykładowców i studentów obydwu stron. W ramach tego programu do WSH z Ukrainy przyjechało 5 nauczycieli akademickich, a na Ukrainę wyjechało 2 pracowników WSH. Wymiana kadr powinna się przyczyniać do doskonalenia umiejętności, poznawania struktur organizacyjnych, procedur, dotyczących doskonalenia jakości kształcenia oraz systemów zarządzania w tamtejszych uczelniach, w tym w szczególności zarządzania jakością kształcenia.

Wymiernym efektem współpracy zagranicznej nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na studiach pierwszego stopnia na kierunku „ekonomia” są wyjazdy pracowników naukowych WSH im. B. Markowskiego w Kielcach, do takich uczelni jak: EUROPEAN POLITECHNICAL UNIVERSITY, PERNIK BILECIK SEYH EDEBALI UNIVERSITESI, BILECIK; UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU” BUCHAREST, IES MARIA DE ZAYAS SOTOMAYOR MAJADAHONDA (MADRID).

Uczelnia posiada bardzo bogatą ofertę współpracy w ramach programu Erasmus, aż 38 umów. Niestety nie wszystkie są aktywne. W programie Erasmus nie biorą jednak udziału studenci, co należy ocenić raczej negatywnie.

- w przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić ewentualną zmianę stopnia oddziaływania prowadzonych badań naukowych na proces rozwoju kierunku.

Nie dotyczy.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego (Ocena: nie dotyczy)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Nie dotyczy

Kryterium 7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

7.1). Zasady i procedury rekrutacji studentów są przejrzyste, uwzględniają zasadę równych szans i zapewniają właściwą selekcję kandydatów na dany kierunek studiów;

- ocena czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Ocena czy nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów. Ocena zasad ustalania wielkości rekrutacji - uwzględnienie związku liczby rekrutowanych studentów z potencjałem dydaktycznym jednostki i jakością kształcenia;

Zasady rekrutacji nie odbiegają od powszechnie obowiązujących standardów. Reguluje je Uchwała nr 1/V/2012 Senatu Wyższej Szkoły Handlowej im. B. Markowskiego w Kielcach z 23 maja 2012 roku. Wymieniono w niej wymagane do podjęcia studiów dokumenty, terminy aplikowania, sposoby informowania o wynikach zakończonego postępowania kwalifikacyjnego i inne istotne informacje. Uchwała ta została uaktualniona i poszerzona w dniu 8 maja 2013 w związku z uzyskaniem zgody od MNISzW na prowadzenie

kształcenia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych II stopnia na kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*.

Wstęp na studia jest wolny, tj. bez egzaminów wstępnych, o przyjęciu decyduje kolejność zgłoszeń. Zasady rekrutacji w roku akademickim 2014/2015 zostały określone w Uchwale nr 6/V/2013 Senatu z dnia 8 maja 2013 r.

Informacje o zasadach rekrutacji i trybie przyjmowania kandydatów na I rok studiów są dostępne na stronie internetowej Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach. Kandydaci ubiegający się o przyjęcie na studia byli przyjmowani na podstawie poświadczonej przez Uczelnię kopii świadectwa dojrzałości „nowej matury” lub „starej matury” bądź poświadczonej przez Uczelnię kopii dyplomu IB (Internacional Baccalaureat) matury międzynarodowej.

7.2). System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen;

- ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych (dla kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu, modułu kształcenia); ocena czy system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen, a wymagania w nim określone są wystandaryzowane;

System oceny osiągnięć studentów jest przejrzysty i zorientowany na proces uczenia się. Nauczyciele akademicki prowadzący zajęcia stawiają konkretne wymagania i obiektywnie oceniają wkład studenta w osiąganie zakładanych dla danego przedmiotu efektów kształcenia. Studenci są informowani o możliwości skorzystania z egzaminu poprawkowego i komisyjnego. Znają także obowiązujące w tym względzie procedury, zawarte w Regulaminie Studiów.

Na wizytowanym Wydziale Nauk Społecznych obowiązuje jednolity systemu oceniania studentów, zawierający standardowe wymagania zapewniające obiektywizm formułowania ocen, co należy ocenić pozytywnie. Jest on określony przez zarządzenie Rektora WSH w sprawie systemu weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (nr 3/X/2012 z dnia 30 października 2012 roku).

Zgodnie z opinią studentów, proces uczenia się nie wymaga jedynie pamięciowego opanowania treści przekazanych przez nauczycieli akademickich podczas zajęć dydaktycznych. Od studentów wymaga się przede wszystkim umiejętności logicznego myślenia oraz wykorzystywania dostępnych możliwości czyli, np. materiałów dostępnych w Internecie, bibliotece, dopytania wykładowców. Do minimum zredukowano zaliczenia ustne, które według studentów są najmniej obiektywną formą weryfikacji wiedzy i umiejętności.

Poza zaliczeniami, egzaminami końcowymi oraz projektami, wiedza i umiejętności są weryfikowane na bieżąco podczas zajęć za pomocą kolokwίων, referatów oraz prac zaliczeniowych. System ocen w opinii studentów jest obiektywny. Wymagania nowego programu studiów wynikającego z zasad Krajowych Ram Kwalifikacji są wystandaryzowane. Ponadto studenci mają zapewnioną możliwość wglądu w swoje prace pisemne oraz otrzymują od prowadzących zajęcia informacje zwrotne w zakresie popełnionych błędów. Wyniki zaliczeń i egzaminów pisemnych są najczęściej przekazywane studentom drogą elektroniczną.

7.3). Struktura i organizacja programu ocenianego kierunku studiów sprzyja krajowej i międzynarodowej mobilności studentów;

- ocena możliwości mobilności studentów stworzonych przez plan studiów i organizację procesu kształcenia na ocenianym kierunku. Ocena działań wspierających mobilność studentów, w tym związanych z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS, kraju jak i za granicą; ocena wpływu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostkę na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (wymiana studentów, udział studentów w badaniach realizowanych w ramach tej współpracy);

Uczelnia stwarza studentom kierunku *ekonomia* możliwości wyjazdów zagranicznych w ramach programu ERASMUS. Jednak w praktyce niewielu studentów z tej możliwości korzysta. Jest to spowodowane głównie tym, że studia na ocenianym kierunku odbywają się w trybie niestacjonarnym, a więc większość ze studentów już od wielu lat pracuje, posiada rodzinę. Uwarunkowania te w oczywisty sposób przyczyniają się do zmniejszenia zainteresowania wyjazdami zagranicznymi. Drugim ważnym czynnikiem zmniejszającym zainteresowanie nimi ze strony studentów jest bariera językowa. Studenci pozytywnie oceniają zajęcia językowe prowadzone w ramach programu nauczania, jednakże swój poziom znajomości języka obcego uznają za zbyt niski.

Na kierunku *ekonomia* funkcjonuje system ECTS. W spotkaniu z zespołem oceniającym studenci stwierdzili, iż punkty ECTS przypisane do przedmiotów dobrze odzwierciedlają nakład pracy konieczny do zaliczenia poszczególnych przedmiotów.

7.4). System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów oraz skutecznemu osiągnięciu założonych efektów kształcenia.

- ocena systemu opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów, w tym wspomagania studentów w procesie uczenia się: bez udziału nauczycieli akademickich oraz z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość;

System opieki naukowej i dydaktycznej na ocenianym kierunku należy ocenić pozytywnie. Każdy nauczyciel akademicki ma wyznaczone terminy konsultacji, w czasie których pozostaje do dyspozycji studentów. Często wykładowcy są też dostępni poza wyznaczonymi godzinami. Studentom na pierwszych zajęciach przedstawiane są treści sylabusów. Karty opisu przedmiotów udostępnione są studentom za pośrednictwem strony internetowej, a także w dziekanacie. Studenci z łatwością potrafili wskazać, gdzie są dostępne sylabusy.

- ocena kompletności informacji zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) i ich przydatności studentom w procesie uczenia się. Ocena przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia;

W zbiorze sylabusów znajdują się karty wszystkich przedmiotów, w tym praktyki zawodowej i seminarium dyplomowego. Struktura ujednoliconych kart przedmiotów jest prawidłowa – znajdują się w nich następujące dane:

1. Usytuowanie modułu w systemie studiów,

- Kierunek studiów;
- Poziom kształcenia;

- Profil studiów;
- Forma i tryb prowadzenia studiów;
- Specjalność;
- Jednostka prowadząca moduł;
- Koordynator modułu;
- Wykładowcy prowadzący przedmiot.

2. Ogólna charakterystyka przedmiotu

- Przynależność do grupy/bloku przedmiotów;
- Status modułu / przedmiotu;
- Język prowadzenia zajęć;
- Usytuowanie modułu w planie studiów;
- Wymagania wstępne;
- Forma egzaminu;
- Liczba punktów ECTS;
- Forma prowadzenia zajęć i liczba godzin w semestrze, z podziałem na wykłady, ćwiczenia, laboratoria, projekty i inne formy zajęć.

3. Efekty kształcenia i metody sprawdzania efektów kształcenia z ich podziałem na efekty w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz ich odniesieniem zarówno do efektów kierunkowych, jak i obszarowych.

4. Treści kształcenia w zakresie wykładów i ćwiczeń.

5. Metody i sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym forma i warunki zaliczenia odnoszące się odrębnie do każdego z zakładanych efektów.

6. Nakład pracy studenta, z podziałem na:

- a) Godziny kontaktowe z nauczycielem (udział w wykładach, ćwiczeniach, laboratoriach, konsultacjach, zajęciach projektowych i egzaminie końcowym);
- b) Samodzielną pracę studenta (studiowanie tematyki wykładów, przygotowanie się do ćwiczeń, laboratoriów, kolokwium, wykonanie sprawozdań, przygotowanie do kolokwium końcowego z laboratorium, wykonanie projektu lub dokumentacji, przygotowanie do egzaminu);
- c) Informację o liczbie punktów ECTS, którą student uzyskuje w ramach samodzielnej pracy.

7. Wykaz literatury wymaganej do ostatecznego zaliczenia zajęć, z podaniem literatury uzupełniającej

ZO PKA udostępniono w trakcie wizytacji sylabusy 23 przedmiotów objętych programem studiów na kierunku *ekonomia* dla naboru 2011 - 2012. Nie było wśród nich sylabusu praktyki zawodowej. Karty przedmiotów były relatywnie krótkie (1-1,5 str.) i zawierały niezbędne elementy takie jak: nazwa przedmiotu, wymiar i forma zajęć, status przedmiotu, język wykładowy, metody dydaktyczne, formy zaliczenia, wymagania wstępne, cele kształcenia, treści programowe, wykaz literatury wymaganej i uzupełniającej. Literatura zalecana studentom posiada walor aktualności, są to z reguły książki wydane w latach 2000 – 2012, przy czym 1-2 podręczniki traktowane są jako wymagane, a kolejne 3-4 jako uzupełniające. Nieliczne błędy dotyczą takich przedmiotów jak „Ochrona własności intelektualnej” (7 książek i 5 ustaw jako literatura podstawowa oraz 13 książek jako uzupełniająca).

Również nowe sylabusy zostały opracowane w sposób prawidłowy. ZO PKA udostępniono podczas wizytacji 35 kart przedmiotów przewidzianych programem studiów dla naboru 2012/2013. Sylabusy te są sporządzone zgodnie z wymogami KRK i oprócz kompleksowych informacji o przedmiocie zawierają wykaz efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw społecznych. W dokumentacji znajdują się także prawidłowo sporządzone sylabusy praktyki zawodowej i seminarium dyplomowego. Kart przedmiotów posiadają walor kompleksowości, szczególnie w opisie efektów kształcenia i ich

przyporządkowaniu do efektów kierunkowych i obszarowych. W kartach przedmiotów szczegółowo opisano treści kształcenia i bilans punktów ECTS. Pewne niedociągnięcia dotyczą następujących sylabusów:

1. „Rachunkowość” – literatura wymagana do zdania egzaminu to opanowanie treści 6 książek,
2. „Prawo” – literatura uzupełniająca obejmuje 40 pozycji,
3. „Polityka gospodarcza” – literatura wymagana to opanowanie 6 podręczników,
4. „Ekonomia integracji europejskiej” – (ciekawie skonstruowany sylabus, dobrze zdefiniowane treści i efekty kształcenia dla wykładów i ćwiczeń, oryginalna kompozycja metod sprawdzenia stopnia realizacji EK), literatura obowiązkowa 6 obszernych książek. Analogiczna uwaga dotyczy sylabusów z następujących przedmiotów: „Gospodarka regionalna”, „Rachunkowość bankowa”, „Rachunkowość finansowa”, „Negocjacje i komunikacja interpersonalna”.

Także zdaniem studentów sylabusy zawierają kompletne informacje o treściach przedstawianych na zajęciach oraz podstawową i uzupełniającą literaturę dla każdego przedmiotu. Studenci oceniają zalecaną literaturę za przydatną i wystarczającą do uzyskania wymaganej wiedzy. Studenci wybierają specjalność po czwartym semestrze, do wyboru mają jedną z czterech specjalności i realizowana jest ta, która zbierze najwięcej chętnych.

Studenci pozytywnie ocenili również praktyki studenckie, które ich zdaniem są bardzo ważnym elementem procesu kształcenia, a także fakt iż Uczelnia zapewnia im więcej propozycji praktyk niż wskazuje zapotrzebowanie. Oferta praktyk jest satysfakcjonująca, a przedsiębiorstwa współpracujące z Uczelnią wykraczają także poza obszar województwa świętokrzyskiego. Dodatkowo ważna dla studentów, ze względu na niestacjonarny tryb studiów, jest możliwość zaliczenia praktyk studenckich na podstawie pracy zawodowej. Przyszłą, że nie mieli problemów aby taki wpis otrzymać.

- ocena mechanizmów motywujących studentów do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia i ich skuteczności;

Mechanizmem motywującym studentów do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia jest stypendium Rektora. Zgodnie z Regulaminem pomocy materialnej Uczelni może otrzymać je nie więcej niż 10% studentów danego kierunku studiów. O stypendium Rektora dla najlepszych studentów może starać się student, który w minionym roku akademickim: uzyskał odpowiednio wysoką średnią lub posiadał osiągnięcia naukowe lub artystyczne lub osiągnął wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym.

W roku akademickim 2013/14 przyznano studentom następujące stypendia:

- 3 stypendia rektora dla najlepszych studentów za wyniki w nauce,
- 8 stypendiów socjalnych,
- 1 stypendium socjalne dla osoby niepełnosprawnej.

- ocena zakresu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku studiów. Ocena działalności uczelni/jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów;

Przyznawanie świadczeń pomocy materialnej odbywa się w oparciu o regulamin ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów, ogłoszony w Zarządzeniu Rektora Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach nr 1/VIII/2011 z dnia 09.08.2011 roku, który został pozytywnie

zaopiniowany przez samorząd studencki oraz zapewnia możliwość ubiegania się o wszystkie rodzaje świadczeń pomocy materialnej przewidziane w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym. Świadczenia pomocy materialnej przyznaje Komisja Stypendialna. Większość składu Komisji stanowią studenci. Od decyzji Komisji Stypendialnej studentowi przysługuje prawo odwołania się do Odwoławczej Komisji Stypendialnej. W skład tej komisji w większości wchodzi studenci delegowani przez odpowiedni organ samorządu studenckiego. System opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku należy ocenić pozytywnie.

Uczelnia wspiera organizacje studenckie, w tym samorząd studencki. Samorząd corocznie organizuje szereg przedsięwzięć o charakterze kulturalnym oraz społecznym. Przedstawiciele wydziałowego organu samorządu studenckiego są aktywnie włączani w prace nad zapewnianiem jakości kształcenia.

- opinie studentów prezentowane podczas spotkania z zespołem oceniającym, wskazywane przez nich mocne i słabe strony procesu kształcenia, poziom zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej; ocena poziomu zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej oraz sposobu rozstrzygania skarg i rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez studentów;

W spotkaniu studentów z ekspertem PKA ds. studenckich i równocześnie przedstawicielem Parlamentu Studenckiego RP wzięło udział około 20 studentów niestacjonarnych. Studenci aktywnie uczestniczyli w dyskusji i odpowiadali na wszelkie pytania. Jako główny powód wyboru kierunku studiów i Uczelni wskazali bliskość miejsca zamieszkania, wysoki poziom nauczania oraz opinie kolegów, którzy wcześniej rozpoczęli studia.

Studenci pozytywnie odnieśli się do obsługi administracyjnej w dziekanacie. Jest to dla nich sprawą o tyle ważną, że na ocenianym kierunku istnieje elektroniczny system Wirtualny Dziekanat, który pozwala załatwić tylko część spraw związanych z tokiem studiów. Większość spraw nadal musi być załatwiana w sposób tradycyjny. Z roku na rok, liczba jego funkcjonalności się powiększa. W opinii studentów godziny pracy dziekanatu są wystarczające – jest on otwarty codziennie, oprócz śród i niedziel, po przynajmniej trzy godziny.

Zgodnie z opiniami studentów przedstawionymi podczas spotkania, należy stwierdzić, że są oni ogólnie zadowoleni z systemu opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej na Uczelni. Identyfikują się z nią oraz ze swoim kierunkiem studiów. W opinii studentów program studiów jest właściwie skonstruowany, treści nie powtarzają się i są ułożone we właściwej kolejności. Do mocnych stron procesu kształcenia studenci zdecydowanie zaliczyli dobre przygotowanie merytoryczne nauczycieli akademickich, wyposażenie laboratoriów, zasoby biblioteczne oraz konstrukcję programu studiów. Studenci wyrazili pozytywną opinię na temat wysokości opłat za studia, a stypendia (rektora oraz socjalne) zostały ocenione jako wysokie.

Podczas spotkania z Zespołem Oceniającym PKA studenci przyznali, że co semestr wypełniają ankiety oceniające prowadzących. Wszelkie skargi zgłaszane przez studentów są na bieżąco rozpatrywane przez Władze Uczelni. Przykładem takiej skargi były zgłoszone problemy z jednym z wykładowców.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego (ocena: w pełni)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

7.1) Procedury rekrutacji studentów nie dyskryminują żadnej z grup potencjalnych kandydatów na studia i zgodne są z obowiązującymi przepisami.

7.2) System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się oraz zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen. Wymagania wykładowców prowadzących zajęcia oraz kryteria oceniania są zestandaryzowane zgodnie z wytycznymi Krajowych Ram Kwalifikacji.

7.3) Studenci ocenianego kierunku studiów niechętnie biorą udział w wymianie międzynarodowej. W głównej mierze jest to spowodowane trudnością w pogodzeniu studiów z pracą zarobkową i obowiązkami rodzinnymi.

7.4) Treści sylabusów są wewnętrznie spójne. Obowiązkowa i uzupełniająca literatura przedmiotów jest w zdecydowanej większości przedmiotów prawidłowa i obejmuje właściwe podręczniki akademickie. Informacje zawarte w kartach przedmiotów dają logiczny obraz zakładanych efektów kształcenia i metod ich weryfikacji. System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów oraz skutecznemu osiągnięciu założonych efektów kształcenia.

Kryterium 8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

8.1). Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Ocena przejrzystości struktury zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów, a także systematyczności i kompleksowości przeprowadzanych ocen i analiz osiąganych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji;

- ocena efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywania do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz *potrzeb i możliwości* interesariuszy wewnętrznych. Ocena przydatności tego systemu do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi (lub wzorcowymi) efektami kształcenia albo ze standardami kształcenia, ocena jego dotychczasowej skuteczności w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia;

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia został wprowadzony:

1. Zarządzeniem Rektora 15/2009 z dn. 15.07.2009 r. dot. systemu zapewniania jakości kształcenia na wszystkich rodzajach studiów
2. Uchwałą Senatu WSH w Kielcach nr 4/II/2012 z dn. 15.02.2012 r.

Celem Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia jest:

- podnoszenie poziomu jakości kształcenia studentów wszystkich kierunków studiów,
- stałe unowocześnianie programów nauczania i dostosowanie ich do aktualnych potrzeb panujących na rynku pracy,
- badanie karier zawodowych absolwentów uczelni, badanie opinii na temat kompetencji absolwentów oraz oczekiwań pracodawców co do ich kwalifikacji,
- powiązanie obszaru kształcenia z potrzebami panującymi na rynku krajowym oraz regionalnym, informowanie o realizacji kształcenia na stronie Uczelni, Wydziału oraz w informatorze dla kandydatów na studia;
- prowadzenie kształcenia ustawicznego (w myśl idei uczenia się przez całe życie), w celu zdobycia odpowiednich kompetencji do wykonywania zadań, które wynikają z podjęcia pracy w nowym zawodzie.

Zgodnie z uregulowaniami systemu w ramach Uczelni została powołana Komisja ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia, której głównym zadaniem jest nadzorowanie prac związanych z opracowaniem planów, programów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz wdrożenie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. W skład Komisji wchodzi 7 osób, komisji przewodniczy zgodnie z uchwałą Senatu Prorektor ds. dydaktyki. Ponadto w składzie Komisji zasiadają dziekani wydziałów oraz kierownicy studium podyplomowego oraz działu nauczania.

Rektor w drodze Zarządzenia nr 3/I/2012 z dn. 19.01.2012 r. zobowiązał dziekanów wydziałów do powołania wydziałowych komisji ds. dydaktyki i oceny jakości kształcenia

Ponadto na Wydziale Nauk Społecznych system został uregulowany w następujący sposób:

1. zarządzeniem nr 3/10/2012 z dn. 1.10.2012 r. dziekan powołał Komisję ds. dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia, w skład której wchodzi 12 osób (w tym przedstawiciel studentów)
2. zarządzeniem nr 5/11/2012 r. z dn. 16.11.2012 r. dziekan określił cele systemu na poziomie Wydziału Nauk Społecznych, które obejmują: monitorowanie standardów akademickich; ocenę programów kształcenia, ocenę rozwoju nauczycieli akademickich, monitorowanie warunków kształcenia i organizację studiów; badanie losów absolwentów oraz uzyskiwanie opinii pracodawców
3. zarządzeniem nr 3/2012 z dn. 1.10.2012 r. Dziekan powołała Radę Interesariuszy Zewnętrznych i Wewnętrznych Wydziału Nauk Społecznych. Celem Rady jest uwzględnienie wniosków interesariuszy przy projektowaniu programu kształcenia, ocena programów kształcenia pod kątem zgodności z potrzebami rynku pracy, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć. W skład Rady wchodzi dziekan wydziału, pracownik naukowo – dydaktyczni, przedstawiciele studentów oraz przedstawiciele instytucji państwowych, samorządowych, gospodarczych oraz firm prywatnych. Obecnie Rada liczy 18 osób.

Podjęte zostały także dodatkowe Uchwały Senatu związane z systemem zapewnienia jakości kształcenia:

1. nr 12/V/2013 z dn. 8.05.2013 r. w sprawie wprowadzenia „Procedury zapewniającej publiczną dostępność opisu efektów kształcenia, systemu ich oceny oraz weryfikacji w WSH w Kielcach
2. uchwała nr 11/V/2013 r. z dn. 8.05.2013 w sprawie „Procedury i system zapobiegania zjawiskom patologicznym związanym z procesem kształcenia w WSH w Kielcach”

Po analizie przedłożonej dokumentacji należy stwierdzić, że Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia jest sformalizowany. Posiada jednoznacznie określony aspekt funkcjonalny (zadania), czynnościowy (procedury), oraz strukturalny (jednostki organizacyjne). Konieczne jest jednak zaktualizowanie systemu poprzez uzupełnienie jego składników i ich uspoźnienie. Należy również zintensyfikować działalność poszczególnych komisji odpowiedzialnych za funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. Z perspektywy kierunku *ekonomia* Wdrażanie WSZJK można ocenić na podstawie dokumentów potwierdzających funkcjonowanie poszczególnych procedur i jednostek organizacyjnych jako jeszcze nie w pełni satysfakcjonujące.

Przedstawiono 6 protokołów z posiedzeń Wydziałowej Komisji ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia na Wydziale Nauk Społecznych, które odbyły się w okresie 19.12.2013 - 02.10.2012. Ważnym przedmiotem obrad był proces ubiegania się o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów II stopnia na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Dyskutowano wyniki osiągnięć studentów, błędy w kartach przedmiotów, strategię uczelni i wydziału, zasobów bibliotecznych, oceny nauczycieli akademickich w sensie planowania działań w tym zakresie, zmiany organizacyjne na uczelni, dyskutowano o pracach Rady Interesariuszy, przeprowadzaniu ankiet ewaluacyjnych wśród studentów. Komisja pozytywnie zaopiniowała odbyte na Wydziale 4 października 2013 roku szkolenie dotyczące wewnętrznego systemu zarządzania jakością (zwrócono uwagę na potrzebę zdyscyplinowania pracowników nie biorących udziału w szkoleniu), potrzeby weryfikacji pytań na egzaminach dyplomowych, powołania pełnomocnika ds. wdrażania wewnętrznego systemu zarządzania jakością, działalności naukowej. **W protokołach Wydziałowej Komisji ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia na Wydziale Nauk Społecznych nie podkreślono zainteresowania Komisji doskonaleniem programu kształcenia na kierunku *ekonomia*.** Brak wystarczającej aktywności w procesie wdrażania systemu jakości kształcenia znajduje odzwierciedlenie w wyżej zauważonych uchybieniach, takich jak:

- słabe powiązania części specjalnościowych efektów kształcenia z dyscypliną *ekonomia*;
- wysoki odsetek prac dyplomowych, które nie lokują się w kanonie kierunku *ekonomia*;
- niezapewnienie właściwej weryfikacji samodzielności prac dyplomowych;
- przypadki niewłaściwej obsady zajęć dydaktycznych z punktu widzenia kwalifikacji nauczycieli akademickich;
- niepewność wymogów minimum kadrowego dla kierunku.

Biorąc pod uwagę niską aktywność działań organów odpowiedzialnych za zapewnienie jakości kształcenia na kierunku *ekonomia* można stwierdzić, iż efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia jest niezadowolająca.

- ocena systemu upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian.

System upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości kształcenia i uzyskiwanych wyników nie został przedstawiony ZO w sposób sformalizowany. Także podczas wizytacji nie udało się potwierdzić, iż w jednostce prowadzone są działania w tym zakresie. Podczas spotkania z ZO PKA studenci uznali proces ankietyzacji za powszechny. Studenci nie otrzymują jednak informacji na temat wyników ankietyzacji oraz ewentualnych działań podejmowanych na ich podstawie, informacji takich nie posiada także Wydziałowy organ samorządu studenckiego.

8.2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników i beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości.

Wzmiankowanym Zarządzeniem nr 3/2012 z dn.1.10.2012 r. Dziekan powołała Radę Interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych Wydziału Nauk Społecznych. Celem Rady jest uwzględnienie wniosków interesariuszy przy projektowaniu programu kształcenia, ocena programów kształcenia pod kątem zgodności z potrzebami rynku pracy, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć. W skład Rady wchodzi dziekan wydziału, pracownik naukowo – dydaktyczni, przedstawiciele studentów oraz przedstawiciele instytucji państwowych, samorządowych, gospodarczych oraz firm prywatnych. Obecnie Rada liczy 18 osób. Jednak przedłożona dokumentacja ukazuje, że współpraca z interesariuszami wymaga intensyfikacji zarówno w zakresie pogłębienia dyskusji merytorycznych, jakie są prowadzone z interesariuszami jak i częstotliwości spotkań z interesariuszami. Przedstawiono trzy protokoły z posiedzeń w okresie 23.09 2013- 02.10.2012 r., oraz pisma zapraszające do udziału w Radzie datowane na 02.10.2012 r. Dyskusja merytoryczna miała miejsce jedynie w dniu 5.02.2013 podjęto między innymi kwestię programów studiów i efektów kształcenia, jednak interesariusze nie wnieśli znaczących uwag o potrzebie zmian w tym zakresie. I podkreślali trudność opiniowania tych zagadnień. **W protokołach z Rady Interesariuszy nie wskazano na bezpośrednią dyskusję o doskonaleniu kształcenia na kierunku *ekonomia*.** Ponieważ nie przedstawiono jakichkolwiek innych informacji o udziale interesariuszy zewnętrznych w pracach nad jakością kształcenia na kierunku *ekonomia* można stwierdzić, iż udział interesariuszy zewnętrznych jak nie jest wystarczający

- ocena stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość. Ocena roli przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni/jednostki oraz przedstawicieli Parlamentu Studentów RP w procesie zwiększania świadomego wpływu studentów na jakość kształcenia, optymalizację osiąganych efektów kształcenia i ich dostosowywanie do aktualnego poziomu wiedzy i wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

Zgodnie z przedłożoną dokumentacją, studenci mają zapewniony udział swoich przedstawicieli w Senacie Uczelni, jako pełnoprawnych członków tego organu, w ilości spełniającej art.61 ust.3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Wszelkie zmiany w procesie kształcenia są przedstawiane do zaopiniowania samorządowi studenckiemu. Zgodnie z wymogiem art.161 ust.2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym regulamin studiów jest uzgadniany z samorządem studenckim. Studenci uczestniczą także w pracach Komisji Dydaktycznych i Oceny Jakości Kształcenia.

System ankietyzacji jest elementem mobilizującym pracowników do poprawy jakości kształcenia. Ankiety są przeprowadzane anonimowo oraz są poufne. Za wykorzystanie wyników oceny nauczycieli akademickich odpowiada Dziekan Wydziału. Jest on zobowiązany do poinformowania prowadzącego zajęcia o wynikach ankiety zaraz po jej opracowaniu.

Proces ankietyzacji stanowi integralną część systemu zapewniania jakości. Podczas spotkania z ZO PKA studenci uznali proces ankietyzacji za powszechny. Studenci nie otrzymują jednak informacji na temat wyników ankietyzacji oraz ewentualnych działań podejmowanych na ich podstawie, informacji takich nie posiada także Wydziałowy organ samorządu studenckiego. W opinii studentów jest to zdecydowanie niewystarczająca forma oceny kształcenia. Przedstawiciele samorządu studenckiego posiadają wiedzę o działaniach

podejmowanych przez Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej. Aktywnie biorą udział oraz są organizatorami wielu przedsięwzięć studenckich.

W przypadku dokonania oceny kierunku/akredytacji jednostki przez zagraniczną instytucję akredytacyjną – stanowisko w sprawie wykorzystania wyników tej oceny w podnoszeniu jakości kształcenia.

Przewodniczący, Ekspert formalnoprawny

Poprzednia ocena jakości kształcenia nie była realizowana przez zagraniczną instytucję akredytacyjną dotyczyła.

Tabela nr 1. Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji). Przewodniczący

Zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/biblioteka	działalność naukowa	działalność między-narodowa	organizacja kształcenia
Wiedza	+	-	+		+/-	+/-
umiejętności	+	-	+		+/-	+/-
kompetencje społeczne	+	-	+		+/-	+/-

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

+/- - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego (ocena:częściowo)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

8.1)

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia jest sformalizowany. Konieczne jest jednak zaktualizowanie systemu poprzez uzupełnienie jego składników i ich uspołnienie. Należy również zintensyfikować działalność poszczególnych komisji odpowiedzialnych za funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. Z perspektywy kierunku *ekonomia* Wdrażanie WSZJK można ocenić na podstawie dokumentów potwierdzających funkcjonowanie poszczególnych procedur i jednostek organizacyjnych jako jeszcze niezadowolające.

8.2)

Udział interesariuszy zewnętrznych w doskonaleniu jakości kształcenia na kierunku *ekonomia* jest niedostateczny. W protokołach z Rady Interesariuszy nie wskazano na bezpośrednią dyskusję o doskonaleniu kształcenia na kierunku *ekonomia*.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	Wyróżniająco (6)	w pełni (5)	Znacząco (4)	Częściowo (3)	Niedostatecznie (2)
1. koncepcja rozwoju kierunku			X		

2. cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			X		
3. program studiów		X			
4. zasoby kadrowe					X
5. infrastruktura dydaktyczna		X			
6. prowadzenie badań naukowych					
7. system wsparcia studentów w procesie uczenia się		X			
8. wewnętrzny system zapewnienia jakości				X	

Ocena możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, a także wskazanie obszarów nie budzących zastrzeżeń, w których wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wysoce efektywny oraz obszarów wymagających podjęcia określonych działań (uzasadnienie powinno odnosić się do konstatacji zawartych w raporcie, zawierając zalecenia).

Koncepcja kształcenia na ocenianym kierunku budzi pewne wątpliwości, w szczególności nie jest właściwie osadzona w strategii jednostki. Przyjęty ogólnoakademicki profil kształcenia i zakładane kierunkowe efekty kształcenia nie tworzą dobrych warunków do prowadzenia zakładanego praktycznego kształcenia na specjalnościach, które częściowo odbiegają od kanonu kierunku *ekonomia*. Władze uczelni nie widząc perspektyw dla rozwoju ocenianego kierunku, podjęły decyzję o wstrzymaniu naboru na I rok. Tym nie mniej zasadne jest opracowanie nowej strategii, w ramach której zostaną podjęte decyzje o przyszłości kierunku. Problemy z utrzymaniem kształcenia na kierunku można po części przypisać niedostatecznemu uwzględnianiu konsultacji z interesariuszami zewnętrznymi w procesie kształtowania i doskonalenia przyjętego zestawu efektów kształcenia. Podstawowym czynnikiem ograniczającym możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia są kwestie związane z zapewnieniem właściwej kadry dydaktycznej. Po pierwsze występują uchybienia w obsadzie zajęć dydaktycznych po drugie zaś nie są spełnione wymagania minimum kadrowego. Te uchybienia znajdują odzwierciedlenie w braku efektywności funkcjonowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Jest on wprawdzie sformalizowany posiada określony aspekt funkcjonalny (zadania), czynnościowy (procedury), oraz strukturalny (jednostki organizacyjne). Jednakże niska aktywność poszczególnych organów odpowiedzialnych za zapewnienie jakości kształcenia sprawia, iż efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia jest niezadowalająca. Natomiast pozytywnie można ocenić program kształcenia, (z zastrzeżeniem, iż odnosi się on do nie w pełni spójnych efektów kształcenia) bazę dydaktyczną i system wsparcia studentów w procesie kształcenia. W szczególności następujące obszary wymagają podjęcia działań naprawczych:

1.

Do minimum kadrowego ocenianego kierunku można zaliczyć jedynie dwóch nauczycieli akademickich ze stopniem doktora, zatem prawne wymogi minimum kadrowego nie są spełnione.

Niezbędne jest zweryfikowanie i uzupełnienie składu minimum kadrowego.

2.

Z perspektywy kierunku *ekonomia* wdrażanie Wydziałowego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia można ocenić jako niezadowalające. Potwierdzeniem tego jest fakt brak zapewnienia warunków do spełnienia wymagań minimum kadrowego dla kierunku i uchybienia w zakresie obsady zajęć dydaktycznych. W pracach Wydziałowej Komisji ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia na Wydziale Nauk Społecznych nie podkreślono zainteresowania Komisji doskonaleniem programu kształcenia na kierunku *ekonomia*.

Należy zintensyfikować procesy praktycznego wdrażania przyjętego WSZJK.

3.

Można zauważyć, iż kierunek *ekonomia* wpisywał się w koncepcje strategiczne uczelni, jednakże zarówno stosunkowo niska jakość dokumentów strategicznych (zbyt ogólny i mało operacyjny charakter szczególnie w stosunku do kierunku *ekonomia*), jak i nie realizowanie kluczowych zapisów dotyczących potrzeby stałego monitorowania zapotrzebowania na kierunek oraz nakładające się na to zmiany sytuacji na rynku edukacyjnym doprowadziły do nieadekwatności samej strategii do zaistniałej sytuacji związanej z brakiem naboru na pierwszy rok studiów.

Niezbędne jest opracowanie nowej strategii uczelni, w ramach której zostaną podjęte decyzje o przyszłości kierunku *ekonomia* i w przypadku jego kontynuacji koncepcji kształcenia.

4.

Efekty kształcenia dla kierunku *ekonomia* powstały jako autorski projekt uczelni. Nie stwierdzono procesu ich konsultacji z interesariuszami zewnętrznymi. Nie były także przedmiotem obrad Rady Interesariuszy (w protokołach z Rady nie stwierdzono odzwierciedlenia bezpośredniej dyskusji nad efektami kształcenia dla kierunku *ekonomia*). Także z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji na spotkaniu ze studentami można wnioskować, iż nie mają poczucia uczestnictwa w procesie kształtowania i weryfikacji zakładanych dla kierunku efektów kształcenia.

Należy zapewnić udział interesariuszy zewnętrznych oraz studentów w procesie doskonalenia programu kształcenia.

5.

Rezultatem szerokiej gamy 4 różnorodnych specjalności, lokujących się w finansach, zarządzaniu, administracji jest relatywnie słabe powiązanie części specjalnościowych efektów kształcenia z dyscypliną *ekonomia*. Wydział prowadzi w ramach kierunku „*ekonomia*” specjalność „rachunkowość i finanse”, której efekty kształcenia słabo wpisują się w kanon

dyscypliny ekonomia do której przypisano kierunek. Wątpliwości budzi odsetek prac dyplomowych, które nie lokują się w kanonie kierunku *ekonomia*.

Zasadne jest rozważenie zestawu oferowanych specjalności na kierunku *ekonomia* pod kontem ich zgodności z kierunkowymi efektami kształcenia.

6.

Rozwiązania w zakresie monitorowania losów zawodowych absolwentów zostały wypracowane, ale tempo i zakres ich wdrożenia na ocenianym kierunku są niewystarczające.

Należy konsekwentnie wdrożyć monitorowanie losów zawodowych absolwentów.

Biorąc pod uwagę informacje zawarte w odpowiedzi na raport z wizytacji brak jest przesłanek do zmiany kryteriów ocen zawarty w podsumowaniu.

Kryterium odnoszące się do **zasobów kadrowych** uzyskało ocenę „*niedostatecznie*”, bowiem w trakcie wizytacji stwierdzono, że nie są spełnione wymagania dotyczące minimum kadrowego określone w § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 131), bowiem do minimum kadrowego na studiach pierwszego stopnia można zaliczyć 2 nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora, posiadających dorobek w dyscyplinie naukowej, do której odnoszą się efekty kształcenia dla ocenianego kierunku studiów (cz. I poz. 1 - 2 Załącznika do Raportu).

Do minimum kadrowego nie zostały zaliczone, z uwagi na brak aktualnego dorobku naukowego w dyscyplinie ekonomia osoby wskazane w Załączniku w cz. I poz. 3 i 4 oraz w cz. II poz. 4 – 6, a z uwagi na brak odpowiedniego obciążenia dydaktycznego spełniającego wymagania określone w § 13 ust. 3 wymienionego wyżej rozporządzenia - osoby wymienione w cz. II poz. 1 – 3 .

W odpowiedzi na raport z wizytacji Uczelnia przedstawiła Uchwałę Senatu Wyższej Szkoły Handlowej w Kielcach potwierdzającą rozszerzenie przez Uczelnię wykazu dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia, w związku z czym do minimum kadrowego możliwe stało się zaliczenie osób wskazanych w cz. I poz. 3 i 4 Załącznika. Prezydium uznało, iż przyporządkowanie wskazane w tej uchwale jest właściwe z wyjątkiem dyscypliny prawo.

W odpowiedzi na raport z wizytacji Uczelnia nie odniosła się do braku wymaganej minimalnej liczby godzin zajęć dydaktycznych dla osób wskazanych do minimum kadrowego.

Zatem wymagania dotyczące minimum kadrowego nadal nie są spełnione, bowiem brak jest 3 osób z tytułem naukowym profesora lub stopniem naukowym doktora habilitowanego oraz 2 doktorów.

Ponadto w czasie wizytacji stwierdzono, iż niewłaściwa jest obsada zajęć dydaktycznych z następujących przedmiotów: Banki w UE w procesach rozwoju gospodarczego prowadzonego przez nauczyciela akademickiego posiadającego kwalifikacje w obszarze nauk technicznych, Finanse międzynarodowe, Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Ekonometria oraz Prognozowanie i symulacje, prowadzonych przez osoby, które nie posiadają dorobku naukowego z zakresu dyscyplin naukowych, z którymi przedmioty te są związane.

W odpowiedzi na raport z wizytacji Uczelnia nie odniosła się do tych zastrzeżeń.

W odniesieniu do wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia sformułowano następujące zarzuty.

Wizytacja Zespołu Oceniającego wykazała, że z perspektywy kierunku *ekonomia* wdrożenie Wydziałowego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia jest niezadowolające. W pracach Wydziałowej Komisji ds. Dydaktyki i Oceny Jakości Kształcenia nie uwzględniono działań odnoszących się do doskonalenia programu kształcenia na kierunku *ekonomia*. Wyrazem niskiej skuteczności działań w obszarze zapewnienia jakości kształcenia było nie zdiagnozowanie błędów i uchybień wskazanych podczas wizytacji. Brak wystarczającej skuteczności działania systemu w odniesieniu do procesu kształcenia na kierunku *ekonomia* znajduje odzwierciedlenie w takich uchybieniach jak:

- niewystarczające powiązanie części specjalnościowych efektów kształcenia z dyscypliną *ekonomia*;
- wysoki odsetek prac dyplomowych, które nie lokują się w zakresie kierunku *ekonomia*;
- niezapewnienie właściwej weryfikacji samodzielności prac dyplomowych;
- przypadki niewłaściwej obsady zajęć dydaktycznych z punktu widzenia kwalifikacji nauczycieli akademickich;
- niezapewnienie wymogów minimum kadrowego dla kierunku.

Udział interesariuszy zewnętrznych w doskonaleniu jakości kształcenia na kierunku *ekonomia* okazał się niedostateczny. Z protokołów posiedzeń Rady Interesariuszy nie wynika, że to gremium podejmowało bezpośrednią dyskusję o doskonaleniu kształcenia na kierunku *ekonomia*. Na Wydziale nie funkcjonuje system badania karier zawodowych i losów absolwentów. Skutkuje to nie podejmowaniem przez Władze Wydziału działań, które by wykorzystywały informacje pozyskiwane z tego źródła do doskonalenia efektów kształcenia. Wymienione wyżej obszary uchybień wskazują jednoznacznie, że elementy systemu zapewnienia jakości kształcenia wymagają modyfikacji lub uzupełnienia. Należy również zintensyfikować działalność poszczególnych komisji odpowiedzialnych za funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

W odpowiedzi na raport z wizytacji Władze Uczelni nie ustosunkowały się do kwestii niskiej skuteczności wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Zadeklarowano jedynie, że uwagi zawarte w raporcie zostały przeanalizowane i „...*będą one z całą stanowczością wprowadzane w życie, a szczególny nacisk zostanie położony na wewnętrzny system zapewnienia jakości*”. Nie stanowi to wystarczającej przesłanki do stwierdzenia, iż uchybienia funkcjonowania systemu zapewnienia jakości kształcenia zostały wyeliminowane.

Kryterium dotyczące celów i efektów kształcenia oraz systemu ich weryfikacji ocenione zostało na „*znacząco*”.

W trakcie wizytacji ustalono, iż efekty kształcenia dla kierunku *ekonomia* powstały jako autorski projekt Uczelni, bez konsultacji z interesariuszami zewnętrznymi. Nie były one także przedmiotem obrad Rady Interesariuszy (w protokołach z Rady nie było odzwierciedlenia bezpośredniej dyskusji nad efektami kształcenia dla kierunku *ekonomia*). Także z informacji uzyskanych w trakcie spotkania ze studentami można wnioskować, iż nie uczestniczą w procesie kształtowania i weryfikacji zakładanych dla kierunku efektów kształcenia. W raporcie stwierdzono, iż należy zapewnić udział interesariuszy zewnętrznych oraz studentów w procesie doskonalenia programu kształcenia.

W odpowiedzi na raport z wizytacji władze Uczelni nie odniosły się do tych zarzutów.

Zespół Oceniający stwierdził ponadto, iż rezultatem 4 różnorodnych specjalności, lokujących się w finansach, zarządzaniu, administracji jest relatywnie niewielkie powiązanie części specjalnościowych efektów kształcenia z dyscypliną *ekonomia*. Wydział prowadzi w ramach kierunku *ekonomia* specjalność „rachunkowość i finanse”, której efekty kształcenia w małym

stopniu wpisują się w kanon dyscypliny ekonomia, do której przypisano kierunek. Wątpliwości budzi odsetek prac dyplomowych, które nie mieszczą się w zakresie kierunku *ekonomia*. Rekomendowano, iż zasadne jest zweryfikowanie zestawu oferowanych specjalności w ramach kierunku *ekonomia* pod kątem ich zgodności z kierunkowymi efektami kształcenia.

Wprawdzie w odpowiedzi na raport z wizytacji Uczelnia dokonała przyporządkowania efektów kształcenia do kolejnych dyscyplin naukowych, tj. finanse, nauki o zarządzaniu i prawo (pkt. 1 Uchwały), jednakże nie odniosła się do uwag w zakresie niewystarczającego powiązania części efektów specjalnościowych (w szczególności specjalności „rachunkowość i finanse”) z wiodącą dyscypliną naukową wskazaną nazwą ocenianego kierunku studiów.

Również **koncepcja kształcenia** uzyskała ocenę „*znacząco*”, ponieważ w trakcie wizytacji stwierdzono, iż kierunek *ekonomia* wpisywał się w cele strategiczne Uczelni, które opracowano jednak bez uwzględnienia działań stanowiących reakcję na zmiany na rynku pracy. Ponadto nie realizowanie kluczowych zapisów dotyczących stałego monitorowania zapotrzebowania na absolwentów ocenianego kierunku spowodowało brak naboru na pierwszy rok studiów.

W raporcie z wizytacji wskazywano, iż niezbędne jest opracowanie nowej strategii Uczelni, w ramach której zostaną podjęte decyzje dotyczące przyszłości kierunku *ekonomia*, a w przypadku kontynuacji kształcenia na tym kierunku– opracowanie koncepcji kształcenia dostosowanej do aktualnych potrzeb rynku pracy.

Władze Uczelni nie odniosły się do tej kwestii bezpośrednio, wyjaśniając jedynie, iż możliwości kontynuowania kształcenia na kierunku *ekonomia* są znacząco ograniczone sytuacją na rynku edukacyjnym.